

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾
[الأحزاب: ٣٣].

زندگانی ملکہ عفت
أم المؤمنین عائشہ رضی اللہ عنہا

نویسنده:
عبدالعزیز خالق

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت‌های مفید

www.aqeedeh.com

www.islamtxt.com

www.ahlesonnat.com

www.isl.org.uk

www.islamtape.com

www.blestfamily.com

www.islamworldnews.com

www.islamage.com

www.islamwebpedia.com

www.islampp.com

www.videofarda.com

www.nourtv.net

www.sadaislam.com

www.islamhouse.com

www.bidary.net

www.tabesh.net

www.farsi.sunnionline.us

www.sunni-news.net

www.mohtadeen.com

www.ijtehadat.com

www.islam411.com

www.videofarsi.com

بسم الله الرحمن الرحيم
فهرست مطالب

تقریظ مولانا سلیم الله خان صاحب	۵
مقدمه	۷
جلوهای از ویژگی‌های مادر نمونه	۱۳
شرح حال زندگی عایشه صدیقه <small>رضی الله عنها</small>	۲۳
هوش و ذکاوت	۲۳
تعلیم و تربیت	۲۴
عقد نکاح و مراسم ازدواج	۲۴
کاشانه اقدس و اثاث آن	۲۷
زندگی زناشوئی	۲۹
واقعهٔ افک	۳۳
صُبْح سعادت و بَرائت از افک	۳۶
درجات و فضایل ایشان	۴۰
واقعهٔ دوم	۴۳
واقعهٔ تخییر در زندگی با پیامبر <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small>	۴۴
وفات پیامبر <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small> و فرارسیدن روزگار درد و غم	۴۷
حجرهٔ عایشه <small>رضی الله عنها</small> روضه و آرامگاه رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small>	۴۸
داغ دوم، رحلت پدر	۴۹

۵۰	..... نمونه از خودگذشتگی
۵۱	..... کمالات علمی
۵۲	..... تلاش در جهت جمع آوری قرآن
۵۳	..... ظهور اضطراب
۵۴	..... جنگ جمل
۶۳	..... تعامل حضرت عایشه و حضرت علی <small>رضی الله عنهما</small> پس از جمل
۶۸	..... بشارت عبدالله بن عباس <small>رضی الله عنهما</small>
۶۸	..... دلبستگی های مادر و دختر (عایشه و فاطمه) <small>رضی الله عنهما</small>
۷۳	..... تمجید خاتون جنت فاطمه الزهراء از زبان حضرت عایشه <small>رضی الله عنها</small>
۷۴	..... توصیه رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small> به فاطمه <small>رضی الله عنها</small> در باب محبت به عایشه <small>رضی الله عنها</small>
۷۷	..... فاطمه از رازش عایشه را مطلع می سازد
۷۹	..... وفات
۸۱	..... سخنان ارزنده
۸۳	..... مناجات
۸۷	..... فهرست منابع

برای خانواده‌ها بهترین نمونه زندگی، زندگی ازواجِ مُطَهَّرات می‌باشد که عفت و پاکدامنی و مقام والای آنها را خودِ قرآن تأیید کرده است و برای اَبَد روشن نموده که این افراد از طریق وحی تربیت و پرورش یافته اند و چون شایستگی آنها از فطرتِ اولیه در سرشتِ آنها بوده، لذا خداوند متعال آنها را برای پیغمبر آخرالزمان برگزید و فرمود که گفتار و کردار شما زنانِ پیامبر تا قیامت نمونه و راهنمای امت محمدیه علیه الصلواة والسلام خواهد بود... «مؤلف»

بسم الله الرحمن الرحيم

تقریظ مولانا سلیم الله خان صاحب

حمد و ستایش بی‌انتها شایسته‌ی خداوند رب العالمین است که انسان را در عالم آب و گل آفریده و به خلعت احسن تقویم آراسته و او را در میان همه‌ی آفریدگان برای جداکردن حق از باطل به زیور عقل و خرد پیراسته و با آیه: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ [الإسراء: ۷۰]. او را تحسین فرموده و نعمت رسالت سید الانبیاء و امام المرسلین محمد رسول الله خاتم النبیین ﷺ را به انسان بخشیده و درود و سلام بی‌پایان بر محمد مصطفی احمد مجتبی باد که حبیب رب العالمین است و وسیله‌ی هدایت و نجات جمله‌ی عالمیان و بر ازواج (اهل بیت رسول ﷺ) و همه‌ی اصحاب رضوان الله علیهم اجمعین که زندگی آنها نمونه است و بر پیروان آنها که به قرآن و حدیث و همه‌ی احکام اسلام ایمان آورده و از دوره رسالت تاکنون واسطه و علامت هستند.

اما بعد، عزیز مکرم مولانا عبدالعزیز خالقی فاضل جامعۀ فاروقیہ کراچی علماً و اخلاصاً کتابی در سیرت ملکہ عفت و شمع خانۀ ختم نبوت حضرت عایشہ ملقب به حمیرا و صدیقہ رضی اللہ عنہا تألیف نموده که حقیر هم از مطالعۀ این کتاب کمیاب بهره‌مند گردیدم و در کار خود موفق بوده‌اند و در تمام موضوعات از جادۀ انصاف و عدالت خارج نشده‌اند.

همانگونه که سایر یاران پیامبر ﷺ از فتنۀ منافقان و جریان سبائیت در تاریخ اسلام مصون نماندند این گروه درباره‌ی صدیقۀ کاینات هم بدنهادی کرده و در پی ایذاء رسول خدا ﷺ و اصحاب و اهل بیت ایشان و تکذیب قرآن مجید کاغذها سیاه کرده اند و بعضی مسلمانان را به شک و تردید انداخته اند و لازم بود که در این مورد کتابی نوشته شود و موضوع برای آنها روشن شود که نویسندۀ عزیز این کتاب با استفاده از قرآنکریم و

احادیث نبی کریم صلی الله علیه و آله و تواریخ صحیح توانسته است فریب‌کای‌ها را روشن کند و حقیقت را آشکار و بی‌نقاب سازد تا هر خواننده‌ای از روی انصاف قضاوت کند و حقایق بر قلب او آشکار گردد، در خاتمه از حق تعالی امیدوارم که مسلمانان را از این تحفه بهره‌مند فرماید و جناب نویسنده را در خدمت به دین حنیف توفیق بیشتر عطا فرماید، آمین یا رب العالمین.

دوشنبه ۱۳ جمادی الاولی سنه ۱۳۹۷ هجری قمری - سلیم الله خان

جامعه فاروقیه - کراچی

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

الحمد لله وكفى والسلام على نبیه المجتبی وعلى آله وأصحابه وأهل بیه الطاهرین
أجمعین^(۱).

اما بعد:

وقتی که خورشید اسلام در سرزمین عرب طلوع کرد و به زودی شعاع آن در اطراف جهان گسترده شد و همه قدرت‌های باطله در برابر این پیشرفت محیرالعقول بی‌اثر گردید و زلزله در کاخ‌های قیصر و کسری افتاد و همه پادشاهان از نام اسلام بر خود لرزیدند و همه قدرت‌های روزافزون در برابر اسلام سرنگون گردیدند، در آن هنگام که دشمنان نمی‌توانستند آشکارا با اسلام دشمنی کنند از راه حيله و مکر وارد شدند و به طور پنهانی سعی کردند تا قدرت متحد مسلمانان را پراکنده کنند و شیرازه بنیاد اسلام را پاره پاره سازند و خیال می‌کردند که با این حيله‌های منافقانه ضربت قاطعی بر اسلام وارد خواهند کرد.

در خانواده نبوت، ملکه عفت ام المؤمنین عایشه صدیقه رضی الله عنها مقام بالا و ارزش درخشانی داشت. تاریخ اسلام از نام نیک ایشان درخشنده و روشن است، لکن دشمنان دوست نمای ظاهر میش بطن گِرج، زبان طعنه و بدگویی نسبت به سربازان پیامبر و جماعت صحابه رضی الله عنهم دراز کرده و آنها را هدف تیرهای طعنه و سرزنش قرار داده و کارهای اساسی آنها را بی‌اساس شمرده و دروغ‌ها در باره آنها ساختند تا بدین وسیله

۱- ستایش خدای راست و بس و درود بر پیامبر او که برگزیده است و بر خاندان او و یاران او و اهل بیت او که پاکان هستند همگی.

اتحاد اسلامی را متزلزل و شربت شیرین یگانگی مسلمانان را تلخ و ناگوار سازند آنان حتی به بزرگوارانی که در حرم پیامبر بوده اند نیز جسارت کرده اند یعنی به کسانی که قرآن مجید آنها را پاک و مقدس دانسته و آنها را اُمّهاتِ مؤمنین نامیده است، چرا که اگر خدای نخواست (پناه بر خدا) آنها نیکوسیرت نبودند و لکه‌ای بر دامن عفت و دین‌داری آنها می‌بود، هیچ وقت خداوند ذوالجلال آنها را برای حبیب خود انتخاب نمی‌کرد و آنها را مادران مؤمنین لقب نمی‌داد.

حضرت أم المؤمنین عایشه مانند نفوس قدسیه همان قدر که بزرگوار و پاکدامن هستند، همان قدر هم مظلوم و بُردبار هستند، چون گروهی در تاریخ امت اسلام بودند و هستند که سعی دارند هر طور شده، ثابت کنند که (پناه بر خدا) خداوند متعال برای پیامبر آخرالزمان زن‌هائی انتخاب کرده که عقیف نبوده و با خانواده نبوت تناسب نداشته اند.

در حقیقت این گروه کسانی هستند که تمام کوشش خود را به کار می‌برند تا یاران و مشاوران پیامبر و بخصوص اهل بیت هدایتگر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را بی‌روح سازند و به مردم جهان بگویند که کسی که داخل خانه او و پیروان او این طور اشخاص باشند، چگونه می‌تواند پرچمدار اصلاح و خیر جهان و جهانیان باشد.

در چنین مواقعی ذکر بزرگواری‌های یاران جان نثار رسول خدا صلی الله علیه و آله و بیان قدر و منزلت و عفت ازواج مطهرات رضی الله عنهن لازم و بلکه در حکم جهاد فی سبیل الله است، چون که این گروه بقدری طعنه زده و بدگوئی کرده اند که آهن را به رنگ طلا درآورده و مردمانی که از حقیقت بی‌خبر هستند از گفتار آن گروه گمراه فریب خورده و نسبت به اصحاب بزرگوار و ازواج مُطَهَّرَات پیامبر صلی الله علیه و آله بدگمان شده‌اند.

ولی کارهای این گروه نقش بر آب است، زیرا در برابر نصّ قرآن نمی‌توانند کاری بکنند و چون خداوند از اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله اظهار رضایت فرموده و زن‌های پیامبر را مادران مؤمنین نامیده، دیگر از گفتار یا نوشته مخالفان چیزی ثابت نمی‌شود، من در این نوشته مختصر سعی کرده‌ام این موضوع را روشن و واضح کنم که وقتی خداوند

می فرماید: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ [التوبة: ۱۰۱].^(۱) همه اصحاب را می فرماید و هیچیک را استثناء نمی کند و آنجا که می فرماید: ﴿وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب: ۶]^(۲). همه زن های پیامبر را می فرماید و هیچیک را استثناء نمی کند و در برابر این نص آشکار نمی توان ادعای خلاف کرد و چنین و چنان گفت.

آنچه سبب شد تا چند کلمه در باره زندگی ام المؤمنین عائشه رضی الله عنها بنویسم سخنان و نوشتارهایی بود که به نوعی اهانت و بی حرمتی به آن حضرت رضی الله عنها داشتند، پس از مراجعت از سفر بیت الله الحرام که چند روزی برای گرفتن ویزای تحصیلی در کراچی بسر می بردم یکی از دوستانم رساله ای بنام «تَحْرِيفِ قُرْآن» به من داد که در فصل آخر آن رساله به این موضوع برخورد کردم که مجتهدی در باره ازواج مطهرات سخنانی گفته بود که مناسب شأن و منزلت همسران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نبود.

بعد از آن لازم دانستم چند صفحه ای در باره طهارت و عفت مادر مؤمنین بنویسم و در ضمن مطالعه بعضی از دوستان پیشنهاد کردند این موضوع را جداگانه تالیف کنم تا هر زن و مرد مسلمان که آن را مطالعه می کند بر روش مادر مؤمنین عمل کند و تهمت هایی که میان فرقه های مخالف رد و بدل شده از بین برود.

در نوشتن این رساله از کتب معتبر اهل تسنن و اهل تشیع استفاده شده و به ویژه به روابط آن حضرت رضی الله عنها با فاطمه و علی رضی الله عنهما پرداختیم.

حضرت عائشه رضی الله عنها و حضرت فاطمه رضی الله عنها و حضرت علی رضی الله عنه و حضرت ابن عباس رضی الله عنهما یعنی خاندان صدیقی رضی الله عنه و هاشمی رضی الله عنه با یکدیگر دلبستگی و مودت داشته و قلب های مبارک آنها از چرک کینه و حسد مثل آینه پاک و مانند خورشید درخشان بوده است.

۱- «خداوند از آنان خشنود شد و آنان نیز از او خشنود شدند».

۲- «پیامبر صلی الله علیه و آله به تصرف در کارهای مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و زنان مادران آنها هستند».

من ادعا نمی‌کنم که این رساله همه اوصاف کامله پسندیده ملکه عفت را روشن می‌کند، بلکه به اندازه یک قطره از دریاست. به قول آن گنجشکی که با نوک خود آب برمی‌داشت و در آتشی که نمرود برای سوختن حضرت ابراهیم برافروخته بود می‌ریخت، از او پرسیدند که این قطره آب با آن خرمن آتش بزرگ چه مناسبت دارد، گفت من اظهار محبت می‌کنم، آتش خاموش بشود یا نشود به من مربوط نیست.

اخلاق و کردار مادر مؤمنین دریای بی‌پایان است، ایشان در قریب ۶۸ سال عمر خود که از خدا عنایت شده بود هر روز را یک نمونه برای مسلمانان بودند، بنده عاصی این چند کلمه را از روی فرط محبت و عقیده نوشتم تا خدای بزرگ قبول کند و وسیله نجات اخروی من و پدر و مادر و استادانم گرداند، از خوانندگان درخواست دارم که حقیر را از دعا‌های نیکوی خود فراموش نفرمایند و اگر در این نوشته اصلاحاتی لازم دیدند، حتماً بنده گنه‌کار را باخبر سازند تا آن را اصلاح و نقص را برطرف کنم.

إظهار تشکر

بعد از این که پیش نویس این رساله به پایان رسید آن را برای تصحیح به خدمت استاد مکرم شیخ الجامعه و بانی و سرپرست جامعه فاروقیه ابو عبدالله عادل مولانا سلیم الله خان تقدیم نمودم، ایشان با وجود اشتغالات زیاد و نداشتن فرصت، بنده‌نوازی نموده و سایه عطوفت و مرحمت ایشان شامل حال حقیر گردید و البته بر خوانندگان این رساله پوشیده نماند که بنده تمام مدت هشت سال تحصیل خود را از ابتدا تا انتها در سایه شفقت ایشان گذرانده‌ام و لطف و محبت ایشان نسبت به بنده کمتر از مهربانی و شفقت پدری نبوده و در هر مرحله مرا مشمول محبت و عنایت خود قرار داده‌اند.

ایشان پس از تقدیم پیش‌نویس این رساله نیز با وجود گرفتاری‌ها و اشتغالات بسیار که همزمان با امتحانات جامعه فاروقیه بود بر بنده منت گذاردند و تمام رساله را از اول تا

آخر مطالعه نموده و موارد اصلاح را جداگانه مرقوم داشتند و حقیر طبق نظر ایشان اصلاحات لازم را به عمل آوردم.

به هرحال لطف و احسان ایشان نسبت به حقیر بی شمار است و برای یادآوری هریک از آنها کتابی جداگانه لازم است، این لطف و احسان ایشان فراموش شدنی نیست و خداوند به ایشان اجر عظیم عنایت فرماید و رضای خاطر ایشان را وسیله نجات بنده گرداند و سعادت ابدی به ایشان و خانواده معظم مرحمت فرماید.

آمین یا رب العالمین

عبدالعزیز خالق غفر الله له

جلوهای از ویژگی‌های مادر نمونه

قبل از پرداختن به سیره حضرت عایشه رضی الله عنها لازم دانستم با ذکر آیات و روایاتی هرچند مختصر که مربوط به مادران و خواهران است، جلوهای از ویژگی‌های مادر نمونه را روشن نمائیم. چون در این عصر بیش از همه زن‌ها حقیقت زندگی خود را فراموش کرده و هویت خویش را از دست داده اند، و با شعار آزادی زن‌ها که تقریباً در تمام دنیا رایج شده و ظاهراً تمام دنیا آن را ارزش می‌دانند، عده‌ای توانسته اند زن را از محیط خانه و رسالت تربیتی آن دور و چون ملعبه‌ای مورد استثمار و بهره‌کشی قرار دهند آنچه باعث حیرت و تعجب می‌گردد، این است که چرا زنان امروز تمدن‌های پیشین را مدنظر قرار نمی‌دهند و با یک بینش تاریخی آزادی خویش را دنبال نمی‌نمایند تا با حفظ هویت زنانه، شأن و منزلت خویش را باز یابند، آنچه از تاریخ برمی‌آید قبل از اسلام زن‌ها هیچ ارزش و حیثیتی نداشتند، اما همین که آفتاب نبوت طلوع کرد حقوق انسانی آنها که از دست رفته بود ظاهر شد و شریعت مقدسه حقوق زن‌ها را تعیین و از صفحه نیستی به هستی آورد به طوری که در امر دین مقدم‌تر از همه ازواج مطهرات رضوان الله علیهن اجمعین هستند و همانطور که زندگی پیغمبر صلی الله علیه و آله برای هر فرد اُسوة و نمونه است، زندگی اصحاب و مخصوصاً ازواج ایشان نیز برای هر فرد نمونه‌ای است که باید مثل آن عمل کند، زیرا این‌ها راه راست را از شخص پیامبر آموخته‌اند و قرآن مجید پیش چشم آنها نازل و مرتب شده. بنابراین، آنها به طور کامل از حقیقت دین و اصول شرع مقدس آگاه هستند و طبق آن عمل می‌کرده‌اند.

برای خانواده‌ها بهترین نمونه زندگی، زندگی ازواج مُطَهَّرات می‌باشد که عفت و پاکدامنی و مقام والای آنها را خود قرآن تأیید کرده است و برای اَبَد روش نموده که این افراد از طریق وحی تربیت و پرورش یافته اند و چون شایستگی آنها از فطرتِ اولیه در

سرشت آنها بوده، لذا خداوند متعال آنها را برای پیغمبر آخرالزمان برگزید و فرمود که گفتار و کردار شما زنان پیامبر تا قیامت نمونه و راهنمای امت محمدیه علیه الصلوة والسلام خواهد بود. خداوند اوامر خود را نازل نمود و آنها در سایه مرحمت فخر عالم صلی الله علیه و آله به آن اوامر عمل کرده و برای امت روشن کردند که احکام خدا برای همه گویندگان «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» واجب و وسیله نجات است.

در این آیات قرآن ازواج مطهرات رضوان الله علیهن اجمعین مخاطب هستند:

﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ٣٣ وَأُذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ٣٤﴾ [الأحزاب: ۳۳-۳۴].

«و بمانید در خانه‌های خود و تجمل نمائی نکنید، مانند تجمل نمائی جاهلیت اولی و بپا دارید نماز را و بدهید زکات را و اطاعت کنید از خدا و رسول او، همانا خدا می‌خواهد که از شما ناپاکی را ای اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله ببرد و پاکیزه سازد، شما را پاکیزه کردنی و بیاد آرید آنچه تلاوت می‌شود در خانه‌های شما از آیات خداوند و حکمت همانا خداوند با لطف و آگاه است.»

این حکم اگرچه ظاهراً خاصاً ازواج مطهرات است، اما به اعتبار دلالت خطاب و حفاظت و عفت که برای زن‌ها بیشتر از هرچیز مطلوب است، شامل همه زنان می‌شود، همانطور که «مقاتل» در کتاب «الدر» در ذیل کلمه تَبَرُّجْنَ نوشته است: ثُمَّ عَمَّتْ نِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ (سپس همه زنان مؤمنین را شامل می‌شود).

با توجه به این که امروز در دنیا فساد رایج شده که در عهد رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله نبوده، معلوم است که رعایت این احکام برای زن‌های مسلمانان عموماً واجب است، و فلسفه این احکام و آیات حجاب، بستن درهای فساد است، چنانکه از لفظ «أَنْ يَطْمَعَ» در آیه ماقبل معلوم می‌گردد.

در آیه‌ای که ذکر شد خداوند زنان را از تشبّه به رسوم جاهلیت منع می‌کند و این احکام برای همه زنان است که بدون ضرورت و برای سیر و تفریح بیرون نروند و احادیث بسیاری نیز از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده که زنان را از بیرون رفتن از خانه‌هایشان بدون ضرورت منع فرموده اند. ممکن است کسی بگوید که در این آیات خداوند فقط زنان پیغمبر صلی الله علیه و آله را مورد خطاب قرار داده و ضمائر مذکور در آیه به ازواج حضرت رسول صلی الله علیه و آله برمی‌گردد. جواب این است که از تخصیص در ذکر، تخصیص در حکم لازم نمی‌آید و اگرچه در متن آیه زوجات مطهرات ذکر شده اند، ولی حکم صادره خاص آنها نیست و شامل عموم زنان از خانه ممنوع نیست و برای اثبات این امر هم دلیل قوی داریم و هم دلیل فعلی و عملی.

اما دلیل قوی حدیثی است که مسلم روایت کرده که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «إِنَّهُ قَدْ أُذِنَ لَكُنَّ أَنْ تَخْرُجْنَ لِحَاجَتِكُنَّ» یعنی هرآینه اجازه داده شده است شما را که برای حاجت خود بیرون روید.

اما دلیل فعلی و عملی این است که پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله زنان خود را با خود به سفر حج و بعضی از جنگ‌ها و غزوات همراه برده اند، آیاتی که نقل شد پس از امر زنان به ماندن در خانه و عدم تقلید از تجمل‌گرایی عصر جاهلیت، به زنان پیامبر صلی الله علیه و آله و دیگر زنان مسلمان دستور می‌دهد که نماز بخوانید، و اگر اموال شما به حد نصاب زکات رسید زکات آنها را بدهید و هرچه که خدا و رسول او به شما امر می‌کنند اطاعت کنید، زیرا که خدا می‌خواهد ناپاکی را از اهل بیت دور کند و شما را پاک و تطهیر سازد و آنچه که در خانه‌های شما خوانده می‌شود، یعنی قرآن و کلام رسول صلی الله علیه و آله و حکمت الهی آن را ذکر کنید و به یاد داشته باشید و بدانید که خداوند رازدان و آگاه است و از دل‌ها و کارها خبر دارد و باید که اوامر خداوند را در نهان و آشکار و در ظاهر و باطن رعایت و اطاعت کنید و از هرچه که نهی فرموده خودداری نمائید.

خلاصه این که خداوند در آیه اول ازواج پیامبر صلی الله علیه و آله را بعد از نصیحت و ارشاد به لقب پرافتخار «اهل بیت» مفتخر کرده و از ناپاکی ظاهری و باطنی پاک و مطهر و طاهر فرموده است.

سپس در آیه دوم برای آنها توضیح داده که خانه و خاندان رسالت پاکیزه و محل انتشار پیام الهی و سرچشمه علم و حکمت است و انوار قرآن و سنت که از این خانه‌ها برمی‌خیزد، تمام دنیا را از نور ایمان آراسته می‌کند و ناپاکی کفر را از دل‌های آنها برمی‌دارد و روشنایی ایمان را در دل‌های آنها جایگزین می‌سازد و دشمن را تبدیل به دوست می‌کند، و راهزن را به همراه و قاتل را به تائب (توبه‌کننده) و بالاخره بُت‌پرست را به خداپرست، و کافر را به مسلمان تبدیل می‌فرماید، پس شما که اهل بیت و اعضاء خانواده پیامبر صلی الله علیه و آله هستید، باید برای تمام امت مسلمان نمونه باشید. حال باید دید بعد از آن که خداوند ازواج مطهرات را باین مقام عالی رسانده و فضایل آنها را بیان فرموده، اهل بدعت در حق سیده عایشه زبان طعنه دراز کرده و گفته اند که بعد از نزول این آیه چرا عایشه برخلاف قرآن عمل کرده و برای جنگ به جایی رفته که هزاران نامحرم در آنجا بوده‌اند؟

در جواب این معترضین همینقدر می‌گوییم که اولاً اینها از علوم قرآن آگاهی ندارند و فقط آیات قرآنی را برای اثبات مقاصد و هدف‌های خود هرطور که می‌خواهند تفسیر می‌کنند چه صحیح باشد و چه غلط. این گروه قرآن را درک نمی‌کنند و مهم‌ترین کار آنها منافق‌بودن و دشمنی با اسلام است، اگر آنها آگاهی از علوم قرآن و در اعتقاد اخلاص می‌داشتند، چنین سؤالی را مطرح نمی‌کردند، لذا از آنها باید پرسید: آیا معنی آیات این است که زنان تمام عمر در چهار دیواری خانه محبوس و در بند باشند؟ آیا برای کارهای دینی هم نباید از خانه خارج شوند؟ نه، ابداً چنین نیست و بر این عقل و دانش نباید گریست.

قبلاً هم ذکر کردیم که طبق قول و عمل رسول اکرم صلی الله علیه و آله زن‌ها می‌توانند به حج بروند و به عیادت مریض‌ها و تعزیت خویشاوندان بروند و در جنگ‌ها و غزوات حاضر شوند. بنابراین، اعتراض از این جهت صحیح نمی‌باشد و معنی آیه شریفه این است که زن‌های پیامبر و مسلمانان نباید مثل زن‌های دوره جاهلیت خود را بی‌حجاب کنند و با زرق و برق آرایش نمایند و لباس‌های ابریشمی بپوشند و در بازارها به گردش بپردازند و این معنی در آیه ۳۲^(۱) و ۵۹^(۲) سوره احزاب بیشتر روشن می‌شود.

بیرون‌شدن حضرت عائشه رضی الله عنها برای مشورت کردن و مصالحه با حضرت علی رضی الله عنه و قصاص قاتلان امام مظلوم حضرت عثمان رضی الله عنه بود و برای این کار نمی‌توان برایشان طعنه زد بخصوص که اولاً محارم ایشان مثل عبدالله بن زبیر که خواهرزاده اش بود همراه ایشان بودند، ثانیاً چون ایشان ام المؤمنین هستند پس همه اصحاب و مؤمنان فرزندان ایشان بوده‌اند و اعتراض کردن بر این سفر حماقت است.

﴿لَا يَحِلُّ لَكَ الْنِسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا ۝۵۲﴾ [الأحزاب: ۵۲].

«بعد از این زنان برای تو حلال نیستند، و نه آن که زنانی دیگر جایگزین آنها کنی. هرچند زیبایی آنان تو را به شگفت آورد، مگر آنچه ملک یمینت شود، و خداوند بر همه چیز نگهبان است.»

-
- ۱- ای زنان پیامبر، شما مانند هیچیک از سایر زنان نیستید، اگر پروا دارید. پس در سخن گفتن نرمی نکنید که آنگاه کسی که در دل خویش بیماری دارد، به طمع افتد. و سخنی شایسته بگوید.
  - ۲- ای پیامبر! به همسرانت و دخترانت و همسران کسانی که مؤمن هستند بگو: چادرهایشان را بر خود فرو پوشند [تا بدن و آرایش و زیورهایشان در برابر دید نامحرمان قرار نگیرد]. این [پوشش] به اینکه [به عفت و پاکدامنی] شناخته شوند نزدیک تر است، و در نتیجه [از سوی اهل فسق و فجور] مورد آزار قرار نخواهند گرفت؛ و خدا همواره بسیار آمرزنده و مهربان است.

در این جا خداوند ذوالجلال حضرت پیامبر را از ازواج با زنان جدید یا تبدیل آنها منع فرموده و در آیه بعدی تمام امت را مخاطب ساخته که از ایذاء (اذیت کردن) رسول الله صلی الله علیه و آله خودداری کنند.

﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا زُجُجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: ۵۳].

«و سزاوار نیست برای شما که آزار دهید رسول خدا را و سزاوار نیست که نکاح کنید زن‌های او را بعد از او، این کار نزد خداوند گناهی بزرگ است».

در این آیه نظر خداوند به هر چیزی است که سبب اذیت پیامبر صلی الله علیه و آله گردد، و صریحاً به مؤمنان فرموده که سرپیچی از فرمان رسول خدا چه قولاً و چه عملاً و همچنین نکاح کردن زن‌های آن حضرت تماماً گناه‌های بزرگ است و علت تحریم امهات المؤمنین تعظیم و بزرگداشت آنهاست.

﴿الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب: ۶].

«پیامبر به تصرف در کارهای مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و زنانش مادران آنها هستند».

در این آیه خداوند ذوالجلال به مقام والای پیامبر اشاره کرده و می‌فرماید که آن حضرت برای همه مسلمانان پدر هستند و بیش از خود آنها حق تصرف در امور آنها را دارند و زن‌های آنحضرت صلی الله علیه و آله به منزله مادر مؤمنان هستند و در این حکم تمام ازواج مطهرات رضی الله عنهن شریک هستند و هیچکدام استثنا نشده‌اند و هرکس که بخواهد میان آنها فرق بگذارد و یکی را استثنا کند مؤمن و مسلمان نخواهد بود، زیرا که اگر چنین کند کتاب خدا و قرآن را انکار کرده است و هرکس که حتی یک آیه قرآن را انکار کند مسلمان نیست.

بعد از ذکر این آیات که ابتدا خاص زنان پیغمبر صلی الله علیه و آله بوده و بعداً شامل همه زن‌های مسلمان شده، لازم است آیه‌ای را ذکر کنم که خداوند متعال به حضرت رسول صلی الله علیه و آله امر

فرموده که همه زنان مسلمان، چه خانواده نبوت و چه خانواده های مؤمنین را نصیحت فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلِيبِهَا ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَنْ يُعْرِضَنَ فَلَا يُؤْذِينَ ۖ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝﴾ [الأحزاب: ۵۹].

«ای پیامبر به زنان و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: روسری هایشان را بر خود فرو پوشند، این نزدیکتر است به آن که شناخته شوند، و آزار نبینند. و خداوند آمرزنده مهربان است، (یعنی عفت ایشان ظاهر شود و فاسقی متعرض ایشان نشود)».

درین جا با اندکی فکرکردن معلوم می شود که خداوند چقدر به زن ها شفقت فرموده و زندگی خوبی برای آنها اراده کرده، اما افسوس که درین دوره متمدن هرکس به نوعی زندگی خود را ضایع می کند و به جای پیروی از دستورات نبی اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم از طرز زندگی غیر مسلمان ها تقلید نموده و به آن افتخار هم می کنند و این را دلیل پیشرفت خود می دانند، زندگی حضرت عایشه برای هر زن مسلمان می تواند نمونه و الگو باشد، زیرا ایشان از خانه پیامبر تصدیق زندگی اسلامی و عفت و طهارت گرفته اند، اگرچه رفتار و گفتار هریک از ازواج مطهرات قابل تحسین و تبعیت است و هریک از آنها به نوعی از گلزار رسالت آراسته اند، اما حضرت بی بی عایشه از عنایات خاصی بهره مند بودند، چنانکه حضرت بشر بن خضر به روایت کرده که در جنگ اُحُد پدرم شربت شهادت نوشید و من در غم پدر نشسته و گریه و زاری می کرد. حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم مرا دلداری داده و فرمودند: «أَمَا تَرْضَىٰ أَنْ تَكُونَ عَائِشَةُ أُمِّكَ وَأَكُونَ أَبَاكَ؟» یعنی آیا راض نیستی که عایشه مادر تو باشد و من پدر تو باشم؟ (استیعاب).

سبحان الله! بر این شفقت صاحب خلق عظیم (یعنی رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم) که از یک طرف خود را پدر امت می نامند و از طرف دیگر حضرت عایشه را مادر امت و ایشان هم آن گوهری بودند که در خانه حق و صدق پرورش یافته و در دانشگاه محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم آموزش دیده و شمع بودند که در خانواده رسالت روشن شده و گوشه و کنار جهان را از نور

افشانی خود منرو ساخته بود. پدر ایشان ملقب به صدیق و خود ایشان مقلب به صدیقه بود و پیغمبر صلی الله علیه و آله ایشان را حمیرا خطاب می نمود، چنان که مولوی می گوید:

آن که عالم محو گفتارش بدی
کلمینی یا حمیرا می زدی
و عطار نیز گوید:

باز در باز آمدن آشفته او   کلمینی یا حمیرا گفته او^(۱)

و بر پاکدامنی او قرآن گواهی داد و دشمنانش را نومید و زیانکار گرداند. در حق عائشه رضی الله عنها گفته اند که «كَانَ نِصْفُ عِلْمِ الْأُمَّةِ عِنْدَ عَائِشَةَ رضی الله عنها» یعنی نصف دانش امت در نزد عائشه رضی الله عنها بود، دویست نفر از اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله از ایشان علم به طور مستقیم آموخته و دوهزار و دویست حدیث از زبان ایشان از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت گردیده و حضرت مسروق وقتی که حدیث از ایشان نقل می کرد برای احترام و اکرام می گفت: «حَدَّثَنِي الصَّدِيقَةُ بِنْتُ الصَّدِّيقِ ، حَبِيبَةُ حَبِيبِ اللَّهِ» یعنی «به من گفت: صادق دختر صدیق محبوبه حبیب الله»، و بسیاری از بزرگان صحابه در نزد ایشان حاضر شده و از منبع علمی ایشان سیراب می شدند، و همانطور که صحابه بزرگوار حالات آشکار پیامبر صلی الله علیه و آله را نقل کرده اند ایشان حالات پنهان پیامبر را نقل کرده اند، دعاها و سحرگاهی و مناجات های شبانه پیامبر از طریق ذکاوت و هوشیاری این مادر مؤمنین بما رسیده است و خود ایشان شب و روز به عبادت مشغول بود و حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نسبت به ایشان نظر و عنایت خاصی داشتند و تا حیات داشتند این محبت قلبی برقرار بود و در هنگام وفات در حجره صدیقه رضی الله عنها و در آغوش ایشان بودند و با علم و عرفانی که داشتند امت محمدیه صلی الله علیه و آله تا قیامت ممنون احسان ایشان خواهند بود، ایشان در سه مرحله زندگی خود نمونه زندگی اسلامی بودند، ابتدا در سایه پدر و مادر تربیت یافته و بعد از آن در خانه نبوت با ازواج مطهرات به شایستگی زیسته و پس از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله معلم و

مربی امت بوده اند، ولی افسوس که امروزه مسلمانان به جای پیروی از احکام خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله راه و روش غیر اسلامی را پیش گرفته و **خَسَرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ** شده اند. نماز و حجاب را ترک رکنه و کارهای خلاف شرع برگزیده اند.

شرح حال زندگی عایشه صدیقہ رضی اللہ عنہا

نام: عایشہ رضی اللہ عنہا

لقب: صدیقہ و حمیراء رضی اللہ عنہا

کنیت: أم المؤمنین رضی اللہ عنہا

پدر بزرگوارش: یار غار و خلیفہ راشد پیامبر صلی اللہ علیہ وسلم حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ

مادر محترمه: زینب رضی اللہ عنہا - کنیت: ام رومان

ولادت: سال چهارم بعثت

این دختر نیک بخت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ و نخستین مایه ناز اسلام وقتی چشم به این جهان باز کرد که چهار سال از نور افشانی خورشید هدایت گذشته و سال پنجم بعثت شروع شده بود، خانه صدیقی پیش از آن با خورشید اسلام روشن شده بود و حضرت عایشه در این خانه که از نور اسلام منور بود، به دنیا آمد، و به همین جهت است که ایشان فرموده اند: من، پدر و مادرم را مسلمان دیدم و گوش های من صدای پلید کفر را نشنیده است.

قدرت خداوندی این دختر را مانند گوهری برای انگشتر رسالت برگزیده بود و از همان آغاز ولادت اختر طالع او درخشان بود.

هوش و ذکاوت

ایشان دارای هوش فطری بالایی بود، چنان که مانند همه اطفال که دارای اسباب بازی و عروسک هستند و مقداری از وقت خود را صرف می کنند ایشان هم جزء اسباب بازی خود یک اسب درست کرده بودند که پَر داشت. یکروز در اثنای بازی کردن حضرت رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم از راه تفنن گفتند: ای عایشه اسب که پَر ندارد. ایشان با آن هوش فطری

و ذکاوت ذاتی که داشتند فوراً گفتند: ای حضرت! مگر اسب حضرت سلیمان علیه السلام پَر نداشت؟ رسول خدا صلی الله علیه و آله از این حاضر جوابی بسیار خوشحال شدند و لبخند زدند و تشریف بردند.

خداوند متعال که استعدادها را از روز اول تقسیم کرده به این دختر صدیق روشنی فکر و حافظه بسیار قوی عنایت فرموده بود، به طوری که آیات قرآن را که در دوره طفولیت شنیده بوده بود تا آخرین روز حیات از حفظ داشتند و از خود ایشان نقل شده که گفتند: وقتی آیه: ﴿بَلِ السَّاعَةِ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَذْهَى وَأَمْرٌ﴾ [القمر: ۴۶]. نازل شد، من مشغول بازی کودکانه بودم، اما این آیه در ذهن من نقش بست و در حافظه من جا گرفت. ایشان بیشتر وقایع هجرت را که در آن موقع پنج و شش ساله بودند بیاد داشتند و از ایشان دوهزار و دویست و ده حدیث نبوی به امت رسیده و در ردیف راویان حدیث از نظر تعداد حدیثی که روایت کرده اند در مرتبه ششم قرار دارند.

تعلیم و تربیت

ایشان از بدو تولد تا نُه سالگی در سایه تعلیم و تربیت پدر بودند و در خانه‌ای زندگی می‌کردند که صداقت همه جای آن را فرا گرفته بود و پدر ایشان صدیق اکبر صلی الله علیه و آله در تربیت صدیقه کوتاهی نکردند و همین که به حد شعور رسیدند نیز به خانه نبوت و جایگاه نزول وحی پیوستند.

عقد نکاح و مراسم ازدواج

حضرت خدیجه بنت خویلد رضی الله عنها اولین همسر پیغمبر صلی الله علیه و آله و غمگسار یکتای با وفای آنحضرت که حدود بیست و پنج سال با پیامبر اکرم به سر برد و حالات ایشان در همراهی با رسول خدا صلی الله علیه و آله و تحمل مشکلات و مبارزه با کفر و باطل، داستان خاص خودش را دارد، پس از وفات چنین زوجه غمگسار و یار وفادار، خاطر حضرت رسالت بسیار اندوهگین و غمزده شد.

حضرت خولہ بنت حکیم رضی اللہ عنہا که غم و اندوه قلبی پیامبر صلی اللہ علیہ وسلم را احساس کرده بود، عرض کرد که ای سرور عالم، اگر اجازه دهید برای شما زنی خواستگاری کنیم. پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم به کجا به خواستگاری می‌روی؟ عرض کرد: بیوه هم موجود است و هم باکره، سوده بنت زمعه بیوه است و عایشه بنت ابی بکر صدیق دوشیزه است، ایشان فرمودند: دوشیزه بهتر است، حضرت خولہ اول به خدمت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ رفتند و خواستگاری عایشه را کردند، حضرت صدیق گفتند: او برادرزاده پیغمبر است. وقتی جواب صدیق رضی اللہ عنہ به پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم رسید، فرمودند: صدیق برادر روحانی من است و نکاح با دختر برادر دینی جایز است، صدیق اکبر رضی اللہ عنہ از این پاسخ حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم بسیار مسرور و خوشحال شدند، و نور چشم خود را که در آن وقت هفت‌ساله بود به نکاح رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم درآوردند و خطبه نکاح را خود ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ خواندند.

معلوم است که پیش پیامبر اکرم صلی اللہ علیہ وسلم عظمت‌های پوشیده این دختر بچه را دریافته بود، چنانکه در صحیح بخاری در مناقب حضرت عایشه رضی اللہ عنہا آمده است که قبل از نکاح در عالم رؤیا چیزی را در پارچه ابریشمی پیچیده، پیش رسول خدا آوردند و چون آن را باز کردند دیدند که عایشه بنت صدیق رضی اللہ عنہ است. ﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [المائدة: ۵۴].

در این جا لازم است تذکر داده شود که دامادی سرور دو عالم با نهایت سادگی و بدون تکلف برگزار شد، در حالی که امروزه در میان ما رسم‌های هُنود و یهود برقرار شده و مراسم ازدواج با تظاهر و تمول برگزار می‌گردد.

بعد از هجرت پیامبر صلی اللہ علیہ وسلم که تقریباً سه سال از عقد نکاح گذشته بود، یک روز حضرت صدیق رضی اللہ عنہ به حبیب خدا صلی اللہ علیہ وسلم گفتند: چرا شما عایشه را به خانه خود نمی‌برید؟ رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند: برای این که مقدار مهریه را آماده ندارم. صدیق اکبر رضی اللہ عنہ عرض کردند هرچه من دارم متعلق به شما و این سیم و زر خاکِ قدم شماست و مقصود زندگی من شما هستید. از این جواب لبخند بر لب‌های مبارک نمایان شد و گفتند: بسیار خوب،

پس یکصد درهم به طور قرض بمن بدهید این مبلغ را سید دو عالم به عنوان مهریه، به خانه همسر خویش فرستادند و حضرت صدیقه در سن نه سالگی با سادگی کامل قدم به خانه اقدس فخر رُسل و مولای کل هادی سُبُل نهادند.

دشمنان اسلام و به خصوص مستشرقین اعتراض کرده اند که چرا پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم عایشه نه ساله را بزوجیت و همسری گرفته اند؟ بگذریم از این که امروز در همان جوامع غربی و خارجی دخترهای ۱۰ یا ۱۱ ساله حامله می شوند و آنهم از راه حرام، اصل مسئله این است که چون حضرت عایشه رضی الله عنها تنها دوشیزه ای بودند که به خانه اقدس آمدند خدای متعال می خواست دوشیزه ای که به خانه نبوت قدم می گذارد در همان خانه نبوت بالغ گردد و در نخستین روز بلوغ، در نظر اول، جمال جهان آرای نبوی را نظاره کند، سبحان الله چه سعادت عظیمی که بهره حضرت عایشه گردید. و سر آن هم این بود که صدیقه رضی الله عنها از جهت جسمانی و روحانی و فکری و عقیدتی در زیر سایه رسالت پرورش یابد.

ایام طفولیت که زمان تعلیم و تربیت است شروع شده بود که نور سعادت به کاشانه نبوت پیوست تا ذات اقدس ایشان برای نصف مردم جهان (یعنی زنان) چراغ راه و شمع هدایت شوند. امام ژهری در کتاب جمع الفوائد می نویسد که اگر علم تمام زن های دنیا جمع شود باز هم علم عایشه صدیقه رضی الله عنها از همه آنها بیشتر است. اصحاب بزرگوار رضی الله عنهم هرگاه با مسئله دقیقی مواجه می شدند، به بی بی عایشه رضی الله عنها رجوع می کردند و مشکل خود را به وسیله ایشان حل می کردند، و همچنین آن حالت های پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم که در خانه و پوشیده از اصحاب و یاران بود، از زبان حضرت عایشه نقل شده و به ملت اسلام رسیده و ایشان جزء بجزء رفتار و کردار پیامبر اکرم در خانه را برای آموزش همه خانواده های مسلمان روایت کرده و ضبط کرده اند.

کاشانه اقدس و اثاث آن

دولت کده‌ای که حضرت عایشه به آنجا تشریف آوردند، نه از سنگ مرمر بود و نه از گچ و آهک، بلکه خانه کوچکی بود در محله بنی نجار در مشرق مسجد نبوی و یک در آن به طرف مسجد باز می‌شد که عموماً رفت و آمد پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم از همان در بود و اوقاتی که رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم در مسجد اعتکاف بودند سر مبارک را از لای همان در داخل خانه می‌کردند و ملکه عفت موهایی مقدس محبوب خود را شانه می‌زدند و این سعادت عظیمی بود که خدا و رسول او به حضرت صدیقه عطا کرده بودند.

این سعادت بزور بازو نیست تا نبخشد خدای بخشنده

مجالس وعظ و نصیحت پیغمبر گرامی هر روز در مسجد نبوی منعقد می‌گردید و حضرت عایشه که خانه ایشان دیوار به دیوار مسجد بود از آن مواعظ نبوی همیشه استفاده می‌کردند، و اگر مطلبی را درک نمی‌کردند، فوراً معنی و مفهوم آن را از حضرت رسول صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم سؤال می‌کردند به طوری که در هر شبانه روز صدها مسئله می‌شنیدند و در ذهن خود حفظ می‌کردند.

وُسعت خانه رسول خدا مگر چقدر بود؟ شش یا هفت گز مساحت داشت و دیوارهای آن از گل (چیده) بود و سقف آن حصیر و بلندی سقف به قدری کم بود که در وقت ایستادن سر مبارک به سقف می‌رسید، و کف آن خانه یک شال انداخته بودند، روزی حضرت رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم از غزوه‌ای مراجعت نموده، مشاهده نمودند که پرده خوشرنگی در خانه آویزان است دستور دادند فوراً آن پرده را برداشتند و گفتند که خداوند حکم نکرده است که ما خاک و سنگ را پرده و جامه بپوشانیم، امروز حال خود را ببینیم که چه‌ها می‌کنیم!

گفتیم که حجره حضرت عایشه رضی اللہ عنہا شش تا هفت گز وسعت داشت و متصل به آن یک بالاخانه بود که آن را مشرب می‌گفتند، و اسباب و اثاثیه این خانه یک حصیر و یک رختخواب و یک پُشتی که با پوست درخت خرما پُر شده بود و دو کندوک، یکی برای

نگهداری خرما و یکی برای نگهداری آرد و یک مشک آب و یک پیاله بود. گاهی اتفاق می افتاد که چند شب در این خانه چراغ یا شمع روشن نشود و ساکنان خانه در تاریکی به سر می بردند، غیر از حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله و عیال ایشان کنیزکی به نام بُریره هم در همان خانه زندگی می کرد. پخت غذا درین خانه بسیار کم بود و غالباً نان را با آب و خرما می خوردند، و نیمه شب که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله برای نماز و دعای شب برمی خاستند شریک زندگی خود یعنی حضرت عایشه را هم بیدار می کردند تا شریک عبادت ایشان باشند و پس از ادای نماز صبح مشغول صحبت می شدند و غالباً این حدیث را می گفتند که:

«لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لَتَمَنَّيَ وَادِيًا ثَالِثًا وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ وَمَا جَعَلْنَا الْمَالَ إِلَّا لِإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ».

«اگر برای آدمی زاد دو وادی پر از پول و مال باشد، هرآینه سومی را طمع خواهد کرد و دهان او را جز خاک پُر نمی کند و ثروت را مگر برای اقامه نماز و دادن زکات قرار ندادیم خداوند توبه توبه کننده را می پذیرد» (حدیث متفق علیه - مشکوٰۃ).

و از حضرت عایشه روایت شده که گفتند: «مَا شَيْعَ آلُ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله مِنْ خُبْرٍ شَعِيرٍ يَوْمَئِذٍ مُتَتَابِعِينَ حَتَّى قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله» (حدیث متفق علیه).

«خانواده محمد صلی الله علیه و آله از نان جو دو روز پشت سر هم تا زمان وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله سیر نشدند».

و نیز از حضرت عایشه نقل شده که گفتند: محبت و لطف حضرت رسول صلی الله علیه و آله در زندگی خانوادگی بسیار درخشان و آشکار بود، اما همین که بانگ اذان بلند می شد تمام توجه ایشان به طرف مسجد بود، و چنان ما را فراموش می کردند که گویا ما نبوده ایم و ما را نمی شناسند.

خرید مایحتاج خانه پیامبر صلی الله علیه و آله به عهده حضرت بلال رضی الله عنه بود که خریداری می کردند، و گاهی برای این کار قرض می گرفتند، و روزی که حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله وفات

نمودند با وجود آن که در آن وقت تمام جزیره العرب فتح و تسخیر شده و در زیر فرمان رسول الله صلی الله علیه و آله بود، اما در آن روز به اندازه خوراک یکروز در خانه چیزی نبود.

زندگی زناشویی

از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله روایت شده که فرمود: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي».

«بهترین شما کسی است که برای خانواده خود بهترین باشد و من بهترین شما برای خانواده ام هستم».

زندگی زناشویی حضرت رسول نمونه محبت و لطف و قناعت و سازگاری بود، در مدت حدود نه سال که حضرت عایشه شریک زندگی پیغمبر صلی الله علیه و آله بودند، جز یک واقعه ایلاء دیگر هیچ کدورتی میان این زوجین بزرگوار روی نداد. حضرت نبی اکرم به حضرت عایشه عشق و محبت ویژه ای می ورزید، در اوایل که رسول خدا فقط دو زن داشتند یعنی حضرت سوده و حضرت عایشه، پیامبر خدا یک روز در میان به خانه هر کدام می رفتند، ولی وقتی که تعداد امهات المؤمنین به نه نفر رسید، حشرت سوده به علت بیماری که داشتند نوبت خود را به حضرت عایشه دادند، و اصحاب کرام در روزهایی که نوبت حضرت عایشه بود هدایای بیشتر می فرستادند، سایر ازواج مطهرات به سبب طبیعت بشری از این امر دلگیر شدند و حضرت فاطمه زهرا رضی الله عنها را به خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله فرستادند تا با ایشان صحبت کنند، وقتی که رسول خدا سخنان حضرت فاطمه را از زبان مطهرات پیام آورده بودند شنیدند، فرمودند: ای نور چشم، آیا تو کسی را که من دوست دارم دوست داری؟ حضرت فاطمه گفتند: بلی، پس حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمودند: من عایشه را دوست می دارم، حضرت فاطمه وقتی که از محبت حضرت پیغمبر نسبت به حضرت عایشه اطمینان یافتند، بازگشتند. ازواج مطهرات بار دیگر حضرت ام سلمه را به قاصدی خدمت پیغمبر اکرم روانه کردند، رسول خدا فرمودند: ای ام سلمه

مرا در باره عایشه پریشان خاطر نکنید، زیرا عایشه کسی است که در رختخواب او قرآن نازل می شود.

«وَاللّٰهُ مَا نَزَلَ عَلَى الْوَحْيِ وَأَنَا فِي لِحَافِ امْرَأَةٍ مِنْكُمْ غَيْرَهَا» (صحیح بخاری).

«به خدا سوگند که نازل نشد بر من وحی در حالی که در رختخواب یکی از شما زن ها باشم، مگر عایشه».

سبحان الله از این حجره طاهره و مقدس که مَهْبَطِ وحی بود و حضرت پیغمبر در مناجات با پروردگار می فرمودند: خدایا، در آنچه برای من امکان دارد (یعنی عدالت در نوبت رفتن به خانه های ازواج) من رعایت عدالت را می کنم، اما در آنچه که از دست من بیرون است - یعنی قدر و قیمت عایشه رضی الله عنها - مرا از آن معاف بفرما.

از مطالعه تاریخ و سیره نبی اکرم معلوم می شود که ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها در عبادات شبانه روزی و در کارهای جاری زندگی کاملاً تابع نظر رسول خدا بودند و از طرف دیگر ایشان بسیار تیزهوش و روشن فکر و پیرو زندگی اُسوة بشر بودند و به خاطر این دو امر مورد علاقه و محبت خاص رسول خدا صلی الله علیه و آله قرار داشتند و نزول وحی در چنین خانه و چنین خوابگاهی عطیه الهی است و حضرت عایشه نیز از گنج گهر بار نبوی، گوهرهای گران بها برای امت اسلام برگرفته و به دست امت اسلامی سپرده اند و این گوهرهای گرانبها همان روایات و اخباری است که حضرت عایشه از زبان حضرت رسول برای مسلمانان بازگو کرده اند، در روایات ترمذی آمده است که وقتی عمرو بن العاص رضی الله عنه از غزوه سَلَسِل بازگشت از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسید که ای رسول خدا! شما چه کسی را در دنیا بیش تر دوست دارید. فرمودند: عایشه را، پرسید از مردها چه کسی را؟ فرمودند: پدرش را و در صحیح مسلم باب «فضائل» نقل شده که پیغمبر اکرم فرمودند: بشارت ازدواج با عایشه در عالم رؤیا به من داده شد و جبرئیل امین علیه السلام چندین مرتبه مرا باین امر بشارت داده است. و از این حدیث معلوم می شود که انتخاب این سیده عالمین برای

رسول خدا از جانب مشیت الهی بوده و از این عقد مناکحت پر میمنت نتایج زیر حاصل شده است:

۱- باعث آرامش خاطر و سکون قلب شاه دو جهان پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله در کنار ملکه عفت و زوجه مطهره گردید.

۲- ایشان که در خلوت و جلوت مُصاحب رسول خدا بودند مجموعه رفتارها و کردارها و گفتارهای جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله را به خاطر سپردند و برای امت اسلام به یادگار و به امانت سپردند.

۳- مسائلی را که خاص زنان است از رسول اکرم پرسیدند و احکام شرعیه مخصوص زنان را به آنها منتقل کردند و آموختند.

۴- تفسیر غرائب قرآن و تشریح اوامر الهی و توضیحات حضرت نبوی از طریق عایشه حفظ و نقل گردید، و اهمیت این موضوع به خصوص بعد از وفات رسول گرامی صلی الله علیه و آله نمایان گردید و خلاصه آن که از انتخاب حضرت عایشه برای زوجیت حضرت پیغمبر این همه برکات حاصل شد.

حضرت عمر رضی الله عنه به دختر خود حضرت حفصه که هم زن (هَوُو) حضرت عایشه بود، گفتند: ای نور چشم، با حضرت عایشه رقابت نکنی، چون که ایشان محبوب و مورد علاقه آقای دو جهان هستند و بر تو برتری دارند، و وقتی که حضرت پیغمبر این سخن را شنیدند تبسم فرمودند. در کتاب صحاح از رسول الله صلی الله علیه و آله نقل شده که فرمودند:

«كَمَلُ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا أَسِيَّةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ ، وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ ، وَإِنَّ فَضْلَ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ».

«مردان بسیاری کامل شدند و به کمال رسیدند، و از زن‌ها جز مریم دختر عمران و آسیه زوجه فرعون کامل نشدند و برتری عایشه بر دیگر زن‌ها مانند برتری ثرید است بر دیگر خوراک‌ها».

علاقه حضرت رسول خدا به حضرت عایشه یکطرفه نبود و حضرت عایشه علاقه و عشق کاملی به حضرت خیرالانام داشتند و اگر شبی آن حضرت را در رختخواب نمی یافتند بی قرار می شدند، چنانکه خودشان روایت کرده اند که یک شب از خواب بیدار شدم و حضرت رسول صلی الله علیه و آله را در رختخواب ندیدم. مضطربانه برخاستم و چون چراغ در خانه نبود به اطراف دست می زدم که ناگاه دستم به قدم مبارک خورد و فهمیدم که ایشان در بارگاه الهی سر به سجود گذاشته اند، همین وقاعه یک شب دیگر هم پیش آمد و حضرت عایشه رضی الله عنها تصور کردند که شاید سرور کاینات نزد سایر امهات المؤمنین رفته اند و وقتی که دیدند ایشان غرق در عبادت پروردگار هستند، پشیمان شدند و گفتند: پدر و مادرم فدای شما، من در چه خیالم و شما در چه حال.

از حضرت عایشه نقل شده که گفتند: یک روز صبح مشاهده کردم که از بس حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله به نماز ایستاده اند که پاهای مبارک ایشان متورم شده است، من بیقرار شدم و عرض کردم شما که معصوم و بی گناه هستید، چرا این همه عبادت و استغفار می کنید؟ فرمودند: «أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا» یعنی آیا بنده شکرگذاری نباشم که یک یتیم پدر و مادر از دست داده را به مقام امام الأنبياء رسانده است؟

واقعهٔ افک

منافقان که دشمنان باطنی و دوستان ظاهری اسلام بودند، همیشه به دنبال فرصتی بودند که بر اسلام ضربه بزنند و خاطر رسول اکرم ﷺ را بلرزانند و در دین خدا خلل وارد آورند، و یکی از نقشه‌های آنها این بود که دامن ازواجِ مطهرات را بدنام سازند و از آنجا که بعضی کدورت‌های خانوادگی مثل واقعهٔ ایلاء و تحریم و تخییر به صفا و صلح منتهی شد و ابلیس و ذریهٔ او سرافکنده و نومید شدند، منافقان با نهایت پستی و ذلت شروع به بدگویی در بارهٔ ملکهٔ عفت و مریم اسلام حضرت عایشه کردند و واقعهٔ افک را بهانهٔ نیت شوم خود قرار دادند.

اصل واقعهٔ افک اینگونه بود که در سال پنجم هجری پیامبر اکرم ﷺ با لشکر مسلمین به سوی نجد عزیمت نمودند و در نزدیکی نجد در نزدیک چشمهٔ بنی مصطلق با کفار جنگیدند، در این جنگ حضرت عایشه در رکاب رسول خدا بودند و تعدادی از منافقان هم که به قصد غنیمت همراه شده بودند حضور داشتند، هنگام برگشتن در بین راه حضرت عایشه برای قضای حاجت به پناه‌گاهی دور از قافله رفتند، در همین اثنا گردن‌بندی که داشتند به زمین افتاده بود و ایشان برای پیدا کردن آن به جستجو پرداختند و در همین وقت قافله به خیال این که حضرت عایشه در کجاوهٔ خود نشسته اند حرکت کرد. هنگامی که سیده ﷺ آمدند قافله را نیافتند و چاره‌ای جز انتظار نداشتند. بالاخره محافظِ عقبیِ قافله (یعنی کسی که دنبال قافله راه می‌رفت تا چیزهائی که از مسافران افتاده یا جا مانده را بردارد) رسید. این شخص که نامش حضرت صفوان بن مُعطل بود حضرت عایشه را تنها یافت، بالفور گفت: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» سپس شتر خود را خوابید و حضرت ایشان را سوار کرد و دنبال قافله حرکت نمود.

این ماجرا برای منافقان بهترین فرصت بود که حرم پاک نبوی را بدنام کنند و بر محبوبه رسول خدا تهمت و افترا زنند و سردسته منافقان که ابن ابی بود زبان به تهمت و افترا گشود و آتش فتنه را روشن کرد. البته منافقان پس از بازکردن در تهمت و روشن کردن آتش فتنه خود را کنار کشیدند، اما در همین مدت تعدادی از مسلمانان ساده دل و ساده لوح که فریب منافقان را خورده بودند دست بکار شدند و ماجرا بالا گرفت و قلب و جگر اصحاب را پاره پاره کرد، و وقتی که این بدگویی ها و تهمت زدنها بگوش مریم اسلام رسید سر فرو افکند و از پیغمبر اسلام اجازه خواست و به خانه پدرش آمد و در آنجا از فرط غم و اندوه غش کرد و به زمین افتاد و در آتش تب می سوخت و مادر غم زده اش هرچه او را دلداری و تسلی می داد اثر نمی کرد. گاهی در بستر افتاده و گاهی در گوشه خانه سر به سجده گذاشته و با خداوند ذوالجلال درد دل می کرد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اگرچه بر پاکدامنی شریک زندگی خویش یقین کامل داشتند، لازم دیدند که برای بستن زبان منافقین از جمعی از اصحاب بخواهند که درین باره بررسی و مشاوره کنند جماعت اصحاب این تهمت را رد کرده و بر طهارت حضرت ام المؤمنین شهادت دادند. حضرت اسامه بن زید که غلام مورد علاقه رسول الله بودند عرض کردند که در خوبی و پاکدامنی و تقوی و پارسائی حضرت ام المؤمنین هیچ شک و شبهه ای وجود ندارد و خداوند هیچگاه خانواده رسول خود را به ناپاکی آلوده نمی کند. حضرت علی مرتضی رضی الله عنه نیز دلجوئی کرده و عرض کردند که اگر دل شما از عایشه رضی الله عنها رنجیده و ملول است در جداشدن از ایشان منعی نیست و برای مقام رسالت زن کم نیست، ولی عدالت و انصاف این است که کاملاً تحقیق شود تا خاطر نبوی آسوده گردد و از حضرت بریره که کنیز حضرت سیده است سؤال شود. بریره گفت: به خدا قسم همانطور که زرگر طلا را می شناسد من بیشتر حضرت عایشه رضی الله عنها را می شناسم، و در ایشان غیر از طهارت و عفت چیزی دیگر ندیده ام، و حتی همه همزن های (هووهای) ایشان بر پاکدامنی و

طہارت صدیقہ رضی اللہ عنہا شہادت می دهند، فاروق اعظم رضی اللہ عنہ امام عدل و حریت و داماد حیدر رضی اللہ عنہ دچار حال عجیبی شدند و عرض کردند: ای رسول خدا به من بفرمائید کہ چه کسی حضرت عایشہ رضی اللہ عنہا را شریک زندگی شما ساخته است؟ پیغمبر اکرم رو بہ آسمان کردند و با انگشت اشارہ فرمودند: حضرت فاروق از این جواب خاموش پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم، شمشیر بی نیام در دست گرفته، عرض کردند کہ شمشیر من حساب منافقین را می رسد و اختیار بیرون کردن عایشہ از خانہ شما با همان کسی است کہ او را بہ خانہ شما فرستادہ است. «سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ» «پاک است ذات ذوالجلال، این تہمتی بزرگ است». پس از این جریان ها حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم خوش دل شدند و بہ خانہ یار غارشان تشریف بردند، والدہ صدیقہ رضی اللہ عنہا در را باز نمودند، حضرت رسول پرسیدند کہ عایشہ در چه حال است؟ مادر غمدیدہ گفت: از همان روز کہ باین خانہ آمدہ، گریہ اش قطع نشدہ است و حرف نمی زند و ہمیشہ سر بہ سجدہ دارد. حضرت عایشہ می فرمایند کہ من صدای رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و مادرم را می شنیدم و می خواستم برخیزم و دامن پیغمبر اکرم را بگیرم، اما غیرت زنانگی مانع شد و با خود گفتم تا وقتی کہ خداوند متعال پاکي مرا تصدیق نفرماید، نایستی پیش شوہر بروم. رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم بہ نزدیک عایشہ شدہ، فرمودند: در پاکدامنی خود ہرچہ می خواہی بگوئی، بگو. ام المؤمنین با لب گریان و چشم اشکریزان عرض کردند کہ امروز حال من مثل حال یعقوب علیہ السلام است و من ہم همان حرف ایشان را می گویم کہ گفتند: «إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ». «ہمانا شکایت می برم از اندوہ و غم خود نزد خدا و خدا یاور و ناصر است برآنچہ شما می گوئید».

حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمودند کہ عمر رضی اللہ عنہ نیز ہمین مشورت را دادہ اند و من ہم منتظر حکم خداوند احکم الحاکمین ہستم.

صُبحِ سعادت و برائت از افک

حضرت عایشه رضی الله عنها می فرمایند که من در فکر فرو رفتم تا از جانب خداوند چه وقت وحی نازل خواهد شد، و این مسئله فیصله خواهد یافت که دیدم ناگهان عرق بر پیشانی حضرت رسول الله مانند دانه های دُر ظاهر شد و این علامت نزول وحی بود. پس از چندی چهره مبارک را بلند کردند و در صورت ایشان آثار مسرّت و انوار شادی ظاهر بود و گفتند: ای عایشه! مبارک باشد که خداوند متعال پاکی تو را اعلان فرمود. مادر حضرت عایشه از فرط خوشحالی گفتند: ای دختر برخیز و از شوهرت شکرگزاری کن. حضرت عایشه گفتند که امروز من باید شکر خدای متعال را به جای آورم که بر من احسان فرموده و طهارت مرا تصدیق فرموده است و اشک هایم را خشک کرده، سپس سر به سجده گذاشتند و شکر و سپاس خداوند ذوالجلال را به جا آوردند، این واقعه که دستاویز منافقان برای ضربه زدن به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله بود و تهمت بزرگی بر دامن ملکه عفت و سیده جهان می زد با حکم خداوند متعال و آیات مقدسه قرآن به خوبی و خیر خاتمه یافت و بدخواهان شرم زده شدند و شأن حضرت سیده رضی الله عنها بلند گردید و حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه به عایشه رضی الله عنها گفتند که در شأن شما آیات قرآنی نازل شده که شب و روز در هر مسجد و محراب قرائت می شود.

بداندیشان گمان نمی کردند که خداوند خودش بر عفت و طهارت ام المؤمنین قدسی صفات، تقوا شِعارِ معلمِ عفت گواهی خواهد داد و این واقعه موجب شد که خداوند متعال برای بستنِ زبانِ تهمت و افتراءِ کيفرِ تعزیر را برای تهمت زنده ها برقرار فرمود و ملت اسلام تا ابد ممنون حضرت ام المؤمنین رضی الله عنها خواهد بود و منافقان و منافق زادگان هیچ بهره ای از نفاق خود نخواهند برد و تا سوره نور در قرآن موجود است، هیچکس در باره ام المؤمنین سخن ناشایست بر زبان نخواهد آورد، و علاوه بر این نزولِ آیه تيمم نیز به سبب ام المؤمنین بود که باعث آسان شدن کار مسلمانان گردید: ﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ

مَنْ يَشَاءُ [المائدة: ۵۴]. «این فضلی است از جانب خدا که به هرکس بخواهد می‌بخشد».

حضرت اُسَید بن حُضَیر رضی الله عنه در همین باره روزی به سیده رضی الله عنها خطاب کرده، گفتند: «مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لَكَ مِنْهُ مَخْرَجًا وَمَخْرَجًا وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ بَرَكَهً»
«نازل نشد بر شما کاری هرگز، مگر آن که قرار داد خداوند برای شما از آن امر فَرج و آسایشی و قرار داد برای مسلمانان برکتی».

و در صحیحین حدیثی نقل شده که درجهٔ مقبولیت ایشان را در بارگاه الهی نشان می‌دهد: حدیث مذکور این است: «أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله قَالَ لَهَا إِنَّ جِبْرِيلَ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ قَالَتْ قُلْتُ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ».

«همانا پیامبر صلی الله علیه و آله به عایشه فرمود که جبرئیل بر تو سلام می‌فرستد، ایشان گفتند که من گفتم سلام و رحمت و برکات خدا بر جبرئیل باد» (متفق علیه - مشکوٰۃ).

البته تهمت زدن کار تازه‌ای نبود، و از اینگونه تهمت‌ها بر حضرت یوسف و حضرت موسی و حضرت مریم صلوات الله وسلامه علیهم أجمعین زده‌اند، و برای رفع تهمت از حضرت یوسف خداوند یک بچه را مأمور کرد که پاکی حضرت یوسف را گواهی دهد و برای حضرت موسی یک زن را مأمور فرمود و برای حضرت مردم جناب عیسی علیه السلام را مأمور فرمود، ولی برای حضرت عایشه خداوند خودش گواهی داد. حضرت عایشه رضی الله عنها می‌فرمایند که من فکر می‌کردم که خداوند در بارهٔ پاکی من بر قلب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله القاء و الهام فرماید، ولی خداوند منان برای تبرئهٔ من آیات سورهٔ نور را نازل فرمود که آن آیات ۱۱ تا ۲۶ سورهٔ نور می‌باشد.

حضرت رسول الله پس از بشارت طهارت و پاکی عایشه رضی الله عنها بر منبر بالا رفتند و خطبه خواندند و فرمودند: خدایا من هم در حق عایشه رضی الله عنها غیر از نیکی و خیر و برکت و پاکدامنی چیز دیگر نمی‌بینم، سپس این آیات را تلاوت نمودند:

﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ
 أَمْرِ مِّنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَوْلَا إِذْ
 سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاءُوا
 عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشَّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ
 اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ لَيْسَ
 لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيئًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِالسِّنْتِكُمْ وَتَقُولُونَ
 بِأَفْوَاهِكُمْ مَا وَلَّوْنَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَنَكَ هَذَا بُهْتَنٌ
 عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ
 الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ
 أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ
 وَأَنَّ اللَّهَ رَعُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ
 خُطُوتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا
 مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْكُلْ أُولُوا
 الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَى وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا
 وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ
 الْمُحْصَنَاتِ الْغُفْلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ
 عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوقِفُهُمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ
 وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْحَبِيبَاتُ لِلْحَبِيبِينَ وَالْحَبِيبُونَ لِلْحَبِيبَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ
 لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾﴾

[النور: ۱۱-۲۶].

«به راستی کسانی که تهمت [به ام المؤمنین عایشه را] در میان آوردند گروهی از شما هستند. این [تهمت زدن را] برای خود شر مپندارید، بلکه آن برایتان خیر است. برعهده هرکسی

از آنان سهمی از گناه است که مرتکب شده است و کسی از آنان که [بخش] عمده آن [تهمت] را انجام داده است، عذابی بزرگ دارد (۱۱) چرا وقتی آن را شنیدند، مردان و زنان مؤمن در حق خویش گمان نیک نبردند و نگفتند: این دروغی آشکار است (۱۲) چرا بر آن چهار گواه نیاوردند؟ پس چون گواهان را نیاوردند آنان در نزد خداوند دروغگو هستند (۱۳) و اگر فضل خدا و رحمت او در دنیا و آخرت بر شما نبود، بی گمان در آنچه به آن پرداختید عذابی به شما می رسید (۱۴) هنگامی که آن را به زبان های خویش فرا می گرفتید و به زبان های خویش سخنی می گفتید که به آن دانشی نداشتید، و آن را سبک تلقی می کردید. حال آن که آن نزد خداوند [گناهی] بزرگ است (۱۵) و چرا وقتی آن را شنیدید، نگفتید: ما را نرسد که آن [سخن] را بر زبان آوریم. تو را به پاکی یاد می کنیم. این افترا بی بزرگ است (۱۶) خداوند به شما اندرز می دهد که اگر مؤمن هستید، هرگز به [انجام گناهی] مانند آن باز نگردید (۱۷) و خداوند آیات [خود] را برایتان روشن می سازد و خداوند دانای فرزانه است (۱۸) به راستی کسانی که دوست می دارند ناشایستی در [میان] مؤمنان شایع شود، عذابی دردناک در دنیا و آخرت دارند. و خداوند می داند و شما نمی دانید (۱۹) و اگر فضل خدا و رحمتش بر شما نمی بود و آن که خداوند بخشاینده مهربان است [چه ها که نمی شد؟] (۲۰) ای مؤمنان از گام های شیطان پیروی نکنید و هرکس که از گام های شیطان پیروی کند [بداند] که او به [کارهای] ناشایست و ناپسند فرمان می دهد. و اگر فضل خدا و رحمت او بر شما نمی بود، هرگز هیچکس از شما پاک نمی شد، ولی خداوند هرکس را بخواهد پاک می دارد و خداوند شنوای دانا است (۲۱) و دارندگان و توانمندان تان نباید [ابوبکر رضی الله عنه] سوگند خورند بر آن که به خویشاوندان و بینوایان و مهاجران در راه خدا چیزی ندهند، و باید که ببخشند و درگذرند. آیا دوست نمی دارید که خداوند شما را بیامرزد؟ و خداوند آمرزگار مهربان است (۲۲) کسانی که به زنان پاکدامن بی خبر [از بدکاری و] مؤمن نسبت زنا می دهند، در دنیا و آخرت نفرین شدند. و عذابی بزرگ [در پیش] دارند (۲۳) روزی که زبان هایشان و دست هایشان به آنچه می کردند بر [زبان] آنان گواهی می دهند (۲۴) آن روز خداوند سزای راستین شان را به تمام و کمال به آنان می دهد و خواهند دانست که خداوند است که حق آشکار است (۲۵) زنان ناپاک سزاوار مردان ناپاکند و مردان ناپاک سزاوار زنان ناپاک اند و زنان پاکیزه سزاوار مردان پاکند و مردان پاک سزاوار زنان پاکیزه

اند. اینان [عایشه رضی الله عنها و خاندن پیامبر صلی الله علیه و آله] از آنچه [مردم] می‌گویند، بری اند، آنان آمرزش و روزی‌ای نیک دارند (۲۶)».

لذا هرکس می‌خواهد عظمت و عفت حضرت عایشه را بداند باید عظمت و عفت شوهر بزرگوار ایشان را بشناسد و با توجه به این آیات به فضائل ایشان پی ببرد.

درجات و فضایل ایشان

ایشان در حدود نُه سال شریک زندگی حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله بودند و امتیازات ایشان به شرح زیر است:

۱- از خاندان ایشان یعنی خاندان صدیقی چهار پُشت به اسلام مشرف شدند، و به افتخار صحابی بودن مفتخر گردیدند و این امتیاز را هیچیک از ازواج دیگر پیامبر نداشتند.

۲- پدر بزرگوار ایشان اولین مسلمان و یار پیامبر صلی الله علیه و آله و اولین امیر حج و امام در حیات پیامبر و اولین خلیفه برحق و رفیق رسول خدا در غار و در بدر و در قبر هستند، و لازم است گفته شود که از خلفاء راشدین فقط صدیق اکبر را خلیفه رسول الله می‌نامیدند و سایر خلفا را امیرالمؤمنین می‌گفتند.

۳- یک بار حضرت عایشه افتخار می‌کردند و می‌گفتند: خداوند به من امتیازات مخصوصی عطا فرموده که به هیچکس دیگر عطا ننموده است که عبارتند از:

- هفت ساله بودم که به عقد نکاح رسول خدا درآمدم.
- نُه ساله بودم که به خانه نبوت پا گذاشتم.
- قبل از ازدواج خداوند صورت مرا در رؤیای صادقه به حبیب خود نشان داده بود.
- برای من از طرف خدا سلام آمده است.
- من به چشم خودم جبرئیل امین را دیده‌ام.
- بر رختخواب من قرآن نازل شده است.

- من تنها زوجه رسول خدا هستم که به حالت دوشیزگی به عقد نکاح رسول خدا درآمدم و حضرت عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ گفتند که شما در دنیا و آخرت زوجه رسول الله صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم هستید.
- در غزوه بدر که ملائکه هم در صف مؤمنین با کفار می جنگیدند پرچم پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم از چارقدرم درست شده بود.
- در واقعه ایلاء پس از گذاشتن ایام ایلاء حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم به خانه من تشریف آوردند و آیات تخییر را بر من قرائت کردند و فرمودند: ای عایشه با پدر و مادر خود مشورت کن که جاه و جلال دنیا را می خواهی یا خدا و رسول و آخرت را؟ من بلافاصله عرض کردم احتیاج به مشورت نیست. من خدا و پیغمبر و آخرت را انتخاب می کنم و آن حضرت از این جواب من بسیار مسرور شدند.
- در واقعه افک که منافقان بر من تهمت زدند خداوند خودش بر پاکدامنی من شهادت داد.
- در یکی از سفرها شتر ایشان رم کرد و ایشان بی قرار فرمودند «وا غروساه» یعنی ای عروس من و در این لقب نیز منحصر بفرد بودم.
- نماز تهجد را پشت سر شوهر عالی مقام خود می خواندم.
- در ماه مبارک رمضان حضرت رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم در مسجد متصل به خانه من معتکف می شدند و من به تقلید ایشان اولین معتکف بودم.
- در مرض موت حضرت رسول خدا بخواهش خودشان به حجره من منتقل شدند و آخرین ایام زندگی خود را در آنجا گذراندند.
- در هنگام وفات حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم مسواک خواستند و من مسواک را از برادرم عبدالرحمن بن ابی بکر گرفتم و آن را با دندانهای خود نرم کردم و بعد حضرت پیغمبر با آن دندانهای مبارک خود را مسواک نمودند و در آخرین لحظه حیات که روح ایشان

به نزد پروردگار صعود کرد، سر مبارک ایشان بر سینه من تکیه داشت و آن حضرت این کلمات را به زان آوردند:

«اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى» «خداوندا رفیق اعلی». (یعنی مرا به جایگاه بلند خویش بخوان) (متفق علیه).

حضرت ام المؤمنین همیشه با فخر می گفتند: «تُؤَفِّي النَّبِيَّ ﷺ فِي بَيْتِي، وَفِي نَوْبَتِي، وَبَيْنَ سَحْرِي وَنَحْرِي، وَجَمَعَ اللَّهُ بَيْنَ رِيقِي وَرِيقِهِ».

«پیامبر ﷺ در خانه من و در نوبت من و میان سینه و گلوی من وفات یافتند و خداوند آب دهان ایشان و آب دهان مرا جمع فرمود».

و افتخار دیگر آن که پیغمبر خدا ﷺ در همین حجره که گوشه‌ای از عرش اعلی بود تغسیل و تکفین، و پس از نماز در همان جا مدفون شدند.

ادب گاهیست زیر آسمان از عرش نازک‌تر

نفس گم کرده می‌آید جُنید و بایزید این جا

و به قول آن شاعر اردو زبان که ترجمه اشعار اردو عبارت است:

بر پاکیزگی تو زبان آفرینش گواهی داد

ترا بزرگی بخشید و عافیت داد و برتری داد

اگر بر دامن تو لک‌های می‌نشست

انتخاب خدا را مخدوش می‌گفتند

از خدای لایزال بر تو سلام آمد

مبارک باد لب‌هایی که نام تو بر آنها آمد

رسول خدا ترا صدیقه لقب دادند

فقط فرشی نه عرشی می‌کنند ادب‌ت را

چارقد تو در جنگ بدر شرف یافت

که پیغمبر راستین آن را پرچم کرد و به اهتزاز آورد

حجره تو پناهگاه خاص ذات رسالت است
و اینجا قطعه‌ای از باغ بهشت است درین دنیا
در این خانه حضرت رحمة للعالمین مقیم بودند و هستند
حجره تست که آن را گنبد خضرا می‌نامند
روز محشر سرور دو جهان از همین جا برخواهند خاست
و تنها نخواهند بود، با شیخین برخواهند خاست
شفاعت از خانه رحمت تو آغاز خواهد شد
و همه امت را مغفرت فرا خواهد گرفت

واقعه دوم

مرتبه دوم در محلی به نام ذوالجیش گردن‌بند مادر امت گم شد، ایشان این بار حرکت قافله را به تأخیر انداختند، تا گردن‌بند خود را جستجو کنند، همین که صدیق اکبر رضی اللہ عنہ از این واقعه خبردار شدند با ناراحتی نزد دخترشان آمدند، در حالی که حضرت رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم سر مبارک خود را در کنار عایشه رضی اللہ عنہا گذارده و استراحت می‌نمودند، صدیق اکبر رضی اللہ عنہ گفتند: تو هر روز یک ناراحتی به وجود می‌آوری و این سخن را برای تنبیه پاره جگر خود ادا کردند. حضرت عایشه از جای خود تکان نخوردند تا حضرت رسول خدا ناراحت نشوند، درین موقع بود که وقت نماز فرا رسید و در آن محل هم آب نبود و اصحاب حیران بودند که با نبودن آب چگونه وضو بگیرند و نماز بخوانند، در همین زمان آیه تیمم نازل شد:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ﴾ [النساء: ۴۳].

«و اگر بیمار یا در حال سفر باشید یا کسی از شما از جایگاه قضای حاجت بیاید یا با زنان آمیزش کنید و آبی نیابید، پس با خاک پاک تیمم کنید، آنگاه روی و دستان‌تان را مسح کنید».

این عنایت خداوندی که شامل مسلمانان شد و کار را بر آنها آسان و مسیر گردانید، باعث خوشروئی و شادی همه اصحاب گردید و برای حضرت عایشه دست به دعا برداشتند و به عظمت مقام معنوی مادر روحانی خود اعتراف کردند و از هرطرف این صدا برخاست که ای خانواده صدیق همیشه بر شما رحمت خدا باد که برای مسلمانان سبب خیر و سعادت دیگری شدید و صدیق اکبر ﷺ با محبت پدری بسیار نزد دختر نیک اختر خود آمدند و گفتند: من نمی دانستم که تو این قدر مبارک هستی که به خاطر تو این همه سهولت و رعایت برای امت اسلامی فراهم آمد. باری، پس از حرکت قافله گردن بند ایشان نیز از زیر شتر ایشان پیدا شد.

واقعه تخیر در زندگی با پیامبر ﷺ

بعضی از ازواج مطهرات که در خانواده خود پرورده ناز و نعمت بودند زندگی در بارگاه رسالت با فقر و فاقه برای آنها دشوار بود، لذا به حضور پیامبر ﷺ آمدند و تقاضا کردند که نان و نفقه آنها را زیادتیر فرماید. درین باره این آیه نازل شد:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾﴾ [الأحزاب: ۲۸-۲۹].

«ای پیامبر! بگو به ازواج خود اگر می خواهید زندگی دنیا و زینت آن را پس بباید که شما را از آن بهره مند کنم و شما را رها کنم رها کردن خوبی و اگر می خواهید خدا و رسول او و خانه آخرت را پس همانا خداوند آماده کرده است برای زنان نیکوکار اجر بزرگی».

بعد از نزول این آیه (یعنی آیه تخیر) همانطور که قبلاً گفتم پیغمبر ﷺ نزد عایشه رضی الله عنها آمدند و آیه را تلاوت نموده، گفتند: با پدر و مادرت مشورت کن و بعد از آن جوابم را بده، حضرت عایشه فوراً عرض کردند یا رسول در کار خیر حاجت به استشاره و مشورت نیست، من فقط خشنودی شما را می خواهم. دنیا و لذایذ آن را فدای خاک پای شما می کنم، از این جواب چهره رسول اکرم ﷺ درخشان شد و سایر ازواج پیامبر

نیز به تقلید حضرت عایشه همین جواب را دادند و موضوع حساسی که پیش آمده بود به خوبی و خوشی پایان یافت.

وفات پیامبر ﷺ و فرارسیدن روزگار درد و غم

برای هر زن دردناک‌ترین زمانه، زمان بیوه‌گی است. حضرت ام المؤمنین عایشه در سن هیجده سالگی به این غم روح‌فرسا مبتلا گشت.

در اواخر ماه صفر سنه یازده هجری بود که حضرت رسول خدا ﷺ بیمار شدند. در ایام بیماری عدالت و نظام زندگی ایشان برقرار بود، و هر شب در خانه یکی از ازواج مطهرات به سر می‌بردند، ولی هر روز می‌پرسیدند که فردا نوبت کیست. ازواج از سخنان حضرت فهمیدند که میل ایشان به اقامت در حجره عایشه رضی الله عنها است به همین جهت همه ازواج مطهرات اجازه دادند که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آخرین روزهای زندگی خود را در خانه عایشه بگذرانند و این امر باعث شد که ایشان با آن هوش و ذکاوتی که داشتند آخرین گفتارهای زرین پیامبر بزرگوار را به خاطر بسپارند و حفظ کنند و به ملت اسلام برسانند.

حضرت سیده صدیقه که بیماری و رنج حضرت سرور دو جهان را می‌دیدند خیلی بی‌قرار شده و دعاهائی که از آنحضرت آموخته بودند، مرتباً قرائت می‌کردند و بر آن حضرت می‌دمیدند.

وقتی که بیماری حضرت پیامبر شدت پیدا کرد، و نتوانستند به مسجد تشریف ببرند امر فرمودند: «مُرُوا أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ» «بگوئید ابوبکر نماز را اقامه کند». حضرت عایشه که پدرشان را خوب می‌شناختند عرض کردند یا رسول الله! ابوبکر خیلی رقیق القلب هستند و جدائی شما را تحمل نخواهند کرد، چگونه به جای شما امامت کنند؟ دیگری را امر فرمائید، ولی آن حضرت دوباره تأکید کردند که ابوبکر امامت نماز را به عهده بگیرند، در مرتبه سوم حضرت صدیقه حضرت حفصه را قاصد کردند، ولی حضرت قاطعانه گفتند که ابوبکر مردم را امامت نمایند، و این فال نیک و افتخار بزرگ

فقط به نام صدیق اکبر رضی الله عنه آمد و کسی دیگر را این منصب و فخر نرسیده است. حضرت ام المؤمنین می‌فرمایند که حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم پیش از بیماری خود چند سکه طلا داده بودند که در خانه نگهداری شود. در هنگام بیماری گفتند که آن چند سکه را هم میان فقرا و نیازمندان تقسیم کنند و همین که آن سکه‌ها به فقرا و مساکین داده شد روح پیامبر بزرگوار صلی الله علیه و آله و سلم به بارگاه پروردگار عروج کرد. وقتی که آثار نزاع و جدانشدن روح در پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم ظاهر گردید، قلب و جگر حضرت عایشه از فکر فراق و جدایی پریشان گردید و با اضطراب فراوان عرض کرد که ای رسول خدا رنج شما بسیار است. حضرت رسول فرمودند: اجر هم عظیم است، ناگهان جسم مبارک سنگینی احساس کرد، به چشم‌های مبارک‌شان نظر کردم، دیدم که آثار مرگ از چشم‌ها پیداست، گوئی مرا ندا می‌کنند که ای عایشه گنج شادمانی تو از دست رفتنی است و بر بهار جوانی تو فصل دردناک خزان بیوه‌گی فرا رسیده است. «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» ام المؤمنین سر مبارک محبوب خود را بر بالش نهاده و فغان و شیون از عمق دل رنج‌دیده خود برآوردند، دردی که با هیچ زبانی نمی‌توان گفت.

حجره عایشه رضی الله عنها روضه و آرامگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را با حجره عایشه انس بسیار بود و آن حضرت نسبت به این حجره نظر خاصی داشتند و همین حجره هم روضه و آرامگاه ابدی آن حضرت شد. قبل از وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم حضرت عایشه در خواب دیده بودند که سه خورشید یا سه ماه در حجره ایشان فرود آمد. وقتی که سرور دو جهان در آن حجره دفن شدند صدیق اکبر رضی الله عنه به دخترشان گفتند: ای جان پدر این است تعبیر خوابی که دیده بودی. یک ماه در حجره تو فرود آمد که بهترین هرسه است.

حجره تو پناهگاه خاص ذات رسالت است

و این جا قطعه‌ای از باغ بهشت است درین دنیا

در این خانه رحمة للعالمین مقیم بودند و هستند

حجره تُست که آن را گنبد خضرا می نامند

بعد از وفات نبی اکرم صلی الله علیه و آله چهل سال زندگی ام المؤمنین به بیوه گی گذشت و تا زمانی که حیات داشتند پاکیزگی و خدمات روضه اقدس نبوی به عهده ایشان بود. در آغاز شب و روز در همان حجر اقامت داشتند و به نظافت و خدمت قبر رسول الله صلی الله علیه و آله مشغول بودند، ولی بعد از مدتی حضرت رسول را در خواب دیدند که به ایشان اجازه دادند در حجره ای متصل به گنبد خضرا اقامت کنند، ولی مانند گذشته همیشه بر سر قبر رسول الله صلی الله علیه و آله حاضر بودند و شب ها در حجره متصل به روضه مقدس می گذرانیدند، زیرا میل و جاذبه قلبی ایشان به سوی آرامگاه حبیب خدا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله بود.

بعد که پدر بزرگوارشان حضرت ابوبکر رضی الله عنه فوت کردند و در کنار قبر رسول الله در همان حجره دفن شدند، رفت و آمد ایشان به آن حجره ادامه داشت، ولی بعد از آن که در سال ۲۳ هجری فاروق اعظم رضی الله عنه شهید شدند و در همان حجره مدفون گردیدند، می فرمودند که حالا دیگر بدون پرده و حجاب به اینجا نمی توان رفت و آمد کرد، اما تا ایشان حیات داشتند از محافظت و مراقبت آن روضه مطهر غافل نبودند و این حجره عایشه رضی الله عنها امروز در داخل مسجد النبی روضه و آرامگاه رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

داغ دوم، رحلت پدر

هنوز صدمه جدایی رسول خدا صلی الله علیه و آله تازه بود که بعد از دو سال و چهار ماه حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه درگذشتند و نور چشم خود را داغدار کردند، آخرین لحظات زندگی ابوبکر صدیق نیز در نزد حضرت عایشه گذشت، صدیق اکبر پرسیدند که کفن آقای من چند پارچه بود، عرض کردند: سه پارچه بود، پرسیدند که در کدام روز وفات کردند عرض کردند در روز دوشنبه، صدیق اکبر رضی الله عنه با اطمینان کامل گفتند: پس امروز روز رفتن من است، بعد رو به دخترشان کردند و گفتند: همین چادری که روی من اندخته اید را شسته و مرا در آن کفن کنید، حضرت عایشه با چشم گریان گفتند: ای پدر گرامی! مگر ما

نمی‌توانیم یک کفن نو برای شما تهیه کنیم؟ صدیق اکبر و پرچمدار حق و صداقت و جانشین رسول خدا صلی الله علیه و آله گفتند: ای نور چشم! اهل دنیا و زندگان به لباس نو بیشتر احتیاج دارند، همان شب یار غارِ فانی را وداع گفتند و حضرت عایشه که دو سال و چهار ماه پیش بیوه شده بودند، حالا یتیم هم شدند. دوره خلافت فاروق اعظم رضی الله عنه بهترین دوره اسلام است که آن را نیکوترین پرتو نبوت می‌گویند، همانطور که پیغمبر اکرم فرموده بودند: «خَيْرُ الْقُرُونِ قَرْنِي» «بهترین قرن‌ها قرن من است» در این دوره همچون دوران رسالت فتوحات و دولت اسلامی گسترش یافت. ایشان پس از فتوحات بزرگ برای مادران خود ازواج مطهرات حقوق برقرار کردند که حق فرزندی را ادا کنند و زندگی امهات المؤمنین با راحتی بگذارد، و چنانکه قاضی ابو یوسف در کتاب الخراج نوشته است، حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه برای حضرت عایشه سالیانه دوازده هزار درهم و برای سایر ازواج مطهرات سالیانه ده هزار درهم حقوق مقرر کرده بودند، و این امر نشان می‌دهد که حضرت عایشه محبوب‌ترین ازواج حضرت رسول صلی الله علیه و آله بودند. همچنین در دوران خلافت فاروق اعظم از فتوحات عراق یک کوزه پر از جواهرات به بارگاه خلافت رسید. حضرت عمر به مسلمانان گفتند: اگر شما اجازه دهید این کوزه را برای حضرت عایشه بفرستم، زیرا ایشان محبوب‌ترین همسر مولای ما محمد مصطفی صلی الله علیه و آله بودند، تمام اصحاب با کمال افتخار با این پیشنهاد موافقت کردند، و وقتی که حضرت عایشه آن کوزه را باز کرده و مشاهده کردند آه سردی از دل برآوردند و با چشم گریان گفتند که ابن خطاب رضی الله عنه بر من احسان بسیار کرده، خداوند در آینده مرا برای پذیرفتن عطایای ایشان زنده نگذارد.

نمونه از خودگذشتگی

پس از آن که حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله و بعد از ایشان صدیق اکبر رضی الله عنه در حجره عایشه دفن شدند، فاروق اعظم رضی الله عنه نیز در آخرین لحظات زندگی خود آرزو داشتند که در همان حجره دفن شوند. حضرت عایشه رضی الله عنها با کمال احترام اجازه داده، فرمودند: اگرچه این

جا را من برای خودم انتخاب کرده بودم، ولی آن را به امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه می‌بخشتم تا در کنار دو رفیق خود باشند. فاروق اعظم فرمودند: خداوند به مادرم اجر عظیم بدهد، ولی جنازه مرا تا آستانه آن حجره ببرید و آنجا دوباره اجازه بگیرید و عرض کنید که عمر بن الخطاب اجازه می‌خواهد، اگر اجازه دادند مرا در آنجا دفن نمائید و اگر نه، جنازه‌ام را در قبرستان بقیع دفن نمائید، و بدین ترتیب این تاجدار بزرگ خلافت راشده در کنار مقام نبوت و صداقت آرמידند.

کمالات علمی

بعد از وفات پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله خانه صدیقه رضی الله عنها برای پذیرائی از فقرا و مسکینان و برای راهنمایی روحانی فرزندان‌شان همیشه باز بود، و معلوم است که هیچکس دیگر به درجه کمالات علمی ایشان نرسیده است و اصحاب رسول الله هرگاه با مشکلی روبرو می‌شدند، به خدمت ایشان می‌رفتند و جواب سؤالات خود را از ایشان می‌گرفتند. ابن قیم در کتاب جلاء الافهام از حضرت عروه بن زبیر نقل می‌کند که من هیچکس را در فهم قرآن و احکام حلال و حرام و اشعار و انساب عرب داناتر از حضرت عایشه ندیدم. بعد از وفات رسول الله صلی الله علیه و آله سایر ازواج مطهرات حضرت عثمان را نزد حضرت ابوبکر فرستادند تا درباره ارث حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله از ایشان نظرخواهی کنند، حضرت عایشه اظهار کردند که پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: هیچکس وارث من نخواهد بود و هرچه از من بماند صدقه فقرا خواهد بود و از این توضیح همه امهات المؤمنین مطمئن گردیدند.

حضرت عایشه همانطور که قبلاً هم گفتم از حیث تعداد احادیثی که از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل کرده اند در مرتبه ششم راویان حدیث قرار دارند، ولی چون ایشان یک زن خانه‌نشین و باحجاب بودند و نمی‌توانستند مانند مردان اصحاب در مجالس علمی حاضر شوند، از لحاظ علمی در این درجه نبودند و طالبان علم خودشان حاضر خدمت شده، سؤالات و اشکالات خود را می‌پرسیدند و ایشان همان سؤالات را پاسخ می‌دادند و گره‌گشائی می‌کردند و از ایشان تعداد دو هزار و دویست و ده حدیث نقل گردیده و

امتیاز ایشان این است که در احادیث مرویه خود اسباب نزول و تاریخ و وضعیت حدیث منقول و علل و مستثنیات آنها را نیز بیان کرده اند و با اصحاب بزرگ رضی الله عنهم مانند خلفاء راشدین و حضرت عبدالله بن عباس و حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنهم برابر بوده و یا از آنها برتر بوده اند.

تلاش در جهت جمع آوری قرآن

عده کمی آگاه هستند که حضرت عایشه در جمع آوری قرآن خدمات شایسته ای انجام داده و مقام بلندی در این امر مهم داشته اند، حضرت ام المؤمنین در نماز تهجد شریک و همراه حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله بودند که در این نماز سوره های بلند قرآن تلاوت می شد و بیشتر قرآن نیز در حجره ایشان نازل شده بود، از این رو ایشان اولین شنونده قرآن و اولین شاهد أسوه حسنه بودند. پس از رحلت پیامبر اکرم ایشان یک نسخه قرآن کریم را جمع آوری کرده و آن را حفظ می کردند که آن را مصحف می نامیدند و درین قرآن حاشیه هائی هم نوشته شده بود و اکثر سندهای این مصحف شریف کار متن را می کرد. در صحیح بخاری نقل شده که شخصی از عراق به حرمین آمد و به خدمت ام المؤمنین رفت و از مصحف مبارک پرشش کرد. ایشان پرسیدند چرا می خواهی بدانی؟ گفت: در عراق در ترتیب و پیش و پس بودن سوره ها و در قرائت اختلاف شدیدی بروز کرده، لذا می خواهم با مصحف شما تطبیق کنم و تصحیح نمایم. ایشان موضوع را به خوبی روشن کرده و نشان دادند که اگر در قرائت سوره های قرآن مقدم و مؤخر شود ایرادی ندارد. ایشان همچنین موارد مشکل قرآن و غرائب قرآن را بنحو دلنشینی شرح داده و مسائل آن را حل کرده و برای امت اسلامی ذخیره گرانبهائی به یادگار گذاشته اند.

ظهور اضطراب

بعد از عمر فاروق اعظم رضی الله عنه داماد محبوب رسول خدا حضرت عثمان بر مسند خلافت نشستند. ایشان هم مانند سلف خود حضرت عمر، برای حایشه و ازواج مطهرات حقوق سالیانه برقرار کردند. دوران خلافت عثمان رضی الله عنه با شکوه بسیار همراه بود و فتوحات اسلامی ادامه داشت. لکن در همین زمان منافقان نیز مشغول توطئه و زمینه سازی برای اغراض و مقاصد سوء خود بودند، یهودی ها و گروه های سیاسی شکست خورده و ذلیل شده آنها در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله که شیوه مخفیانه و منافقانه را انتخاب کردند، در دوره حضرت عثمان که فتوحات اسلامی بر و بحر را فرا گرفته و در همه جا و لوله به پا کرده بود و پرچم اسلامی در گوشه و کنار جهان برافراشته شده بود، سر برآوردند تا آتش در خانه اسلام بزنند و خوابی را که دیده بودند جامعه عمل بپوشانند برنامه این منافقین این بود که در مورد اصحاب بزرگوار رضی الله عنهم شایعه پراکنی کنند و مقام و منزلت آنها را پایین بیاورند و مسلمانان را به جان هم بیاندازند تا ریشه اسلام را سست کنند و پایه های دین خدا را ویران نمایند و کاری را که در دوره حیات نبی اکرم صلی الله علیه و آله نتوانسته اند انجام دهند درین دوره انجام دهند و بالاخره هم توانستند شورش برپا کنند و چند مسلمان ناآگاه و ساده دل را هم که از جریانات پشت پرده بیخبر بودند درین ماجرا آلوده نمودند.

برای ملت اسلام چه روز شوم و نحسی بود، آن روز که داماد نبی اکرم، مجسمه حِلَم و حیا، فاتح شام و روم، جامع قرآن سیدنا عثمان رضی الله عنه پس از چهل روز محاصره و در حالی که حَسَنین رضی الله عنهما نگهبان منزل بودند، به دست عده ای از منافقین که از پشت خانه داخل حیات مبارک شده بودند جام شهادت نوشیدند، در آن وقت زوجه با وفای ایشان حضرت نائله برای دفاع آمد که یکی از منافقین با شمشیر به ایشان حمله کرد و انگشتان دست ایشان را قطع نمود.

شهر مدینه که از عهد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم محل امن و آرامش بود، در اثر این مرگ دردناک پاره پاره شد و از دیوارهای آن فریاد و فغان برخاست. چنین وحشیگری انسانی را تا آن روز فلک ندیده بود که چنین انسانی را که حاضر به جنگ با منافقین نشد و به محافظان خود اجازه برخورد و جنگ را نداد با آن وضع دردناک به قتل برسانند و شهید کنند.

ایشان در آخرین مرحله زندگی خود بر بالای بام منزل رفته و سخنرانی کرد که هر کلمه آن دلیل بی گناهی و مظلومیت او را ثابت می کند، اما سخنان ایشان در دل منافقان که قصد برهم زدن اساس اسلام را داشتند هیچ اثری نکرد، امام مظلوم در قسمتی از سخنرانی خود گفتند: «اگر شما جمع شده اید که مرا به قتل رسانید، یقیناً بدانید که اگر امروز من شهید شوم، شما هرگز در یک صف نماز نخواهید خواند» و این گفته ایشان کاملاً به اثبات رسید. امنیت و وحدت امت اسلامی از بین رفت و مسلمانان دشمن یکدیگر شدند و آتش خونریزی به همه جا رسید. کبار صحابه و نور چشم فاطمه رضی الله عنها نیز از فتنه نیاسودند. گوئی شهادت عثمان، شهادت اتحاد مسلمانان بود که تا امروز هم وحدت و یگانگی میان مسلمانان برقرار نشده و نخواهد شد. در عکس العمل این واقعه چنان طوفانی برخاست که زبان از گفتن آن ناتوان است، مانند حوادث هولناک جمل و صفین و دشت کربلا.

جنگ جمل

بعد از شهادت امام مظلوم در گوشه و کنار دنیا داد خواهی برپا شد، به خصوص اهل شام که از فرط درد و اندوه فریاد قصاص و انتقام برآوردند و آتشی بپاشد که از یک طوفان مرگبار خبر می داد. حضرت عایشه که این ماجرا را دیدند و از عواقب وخیم آن نگران بودند، تصمیم گرفتند برای خاموش کردن فتنه قیام کنند و حضرت زبیر و گلچه شهبسواران اسلام و یاران بزرگ رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نیز با ایشان همراه شدند، در آن موقع حضرت عایشه برای حج به مکه رفته بودند و هنوز از حج باز نگشته بودند که خبر این

واقعۀ جانکاه بگوش ایشان رسید. لذا ایشان از همانجا همراه تعدادی از فرزندان روحانی خویش به عزم بصره حرکت کردند و هزاران نفر از مسلمانان که با مادر روحانی خود هم عقیده بودند، در رکاب ایشان عازم بصره شدند و سایر ازواج مطهرات نیز تا چند فرسخ به عنوان بدرقه ایشان را همراهی نمودند، در میان آن گروه شور و ولوله‌ای عظیم برپا بود و چشم‌ها گریان و قلب‌ها نگران بود. در این باره مورخین آراء مختلف دارند و مثلاً بعضی‌ها بر این عقیده اند که هریک از دو طرف قصد داشت طرف دیگر را شکست داده و از بین ببرد، ولی نظر معتدل و میانه این است که ام المؤمنین به خاطر مهر مادری در نظر داشتند که نزد حضرت علی رضی الله عنه رفته و ایشان را قانع کنند که قاتلین عثمان رضی الله عنه را که به خاطر حفظ خود گرداگرد حضرت علی جمع شده بودند از خود برانند، به طوری که وقتی ایشان نزدیک بصره رسیدند، سخرانی کردند و فرمودند: به خدا قسم اشخاصی که با من هستند چیزی پنهان ندارند و مادر حقیقی همه چیزی از فرزندان پنهان ندارد. موضوع این است که باغیان دست به سرکشی زده، در مدینه که حرم محترم است فتنه پیا کرده اند. و بنابراین، به لعنت خدا گرفتار شده اند و علاوه بر این خلیفه بی گناه اسلام را به قتل رسانده و خون معصوم را حلال شمرده اند و من برای این به اینجا آمده‌ام که به مردم بگویم آنانی که ما پشت سر گذاشته ایم چه جرایمی مرتکب شده اند و چه خطری از آنها متوجه است.

﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾

[النساء: ۱۱۴].

«یعنی از سخنان درگوشی آنها سودی بر نمی‌خیزد، مگر کسی که به صدقه و کار نیک و اصلاح میان مردم امر کند». ما برای دعوت به اصلاح بیرون آمده ایم که این حکم خداوند بر هر کوچک و بزرگ است، و مقصد ما این است که شما را برای نیکی آماده کنیم و از بدی باز داریم. از این سخنان مادر امت چیزی غیر از اصلاح فهمیده نمی‌شود و تاریخ نیز گواه است که ایشان از جنگ و جدال بسیار اجتناب نموده و تا جایی که امکان داشت

کوشش کردند تا با حضرت علی از طریق گفتگو به مصالحه برسند و نزدیک بود که کار به مصالحه برسد، اما چون منافقین می دانستند که صلح حضرت علی با حضرت عایشه به معنی مرگ و نابودی آنهاست، لذا در تاریکی شب بر لشکر حضرت عایشه حمله کردند و مذاکرات صلح را با شکست روبرو کردند.

وقتی که ام المؤمنین فهمیدند که جنگ شروع شده است با مشورت قاضی بصره در هودج آهنی خود نشسته، به میان هردو لشکر آمدند و طلحه و زبیر دو صحابی جلیل القدر رسول الله صلی الله علیه و آله با ایشان همراه بودند، از جانب دیگر حضرت علی کرم الله وجهه به دنبال آن دو بزرگوار فرستادند و هنگامی که این سه صحابی جلیل القدر در جلوی یکدیگر ایستادند فریاد از سینه روزگار برخاست که چگونه قهرمانان بدر و حنین با یکدیگر رویاروی شده و به جنگ و جدال پرداخته اند، مذاکره در میانه جنگ، اگرچه دست منافقین و توطئه بنی امیه را برملا و آشکار ساخت و سبب شد تا طلحه و زبیر رضی الله عنهما از صحنه جنگ کناره گیری نمایند، لکن خارج شدن هدایت و فرماندهی جنگ از دست رهبران دو سپاه سبب شد تا تاریخ اسلام از خون هزاران گوینده لا اله الا الله رنگین شود و نوجوانان شیردل برای حفاظت حرم نبوی صلی الله علیه و آله سر بر کف نهاده و در اطراف شتری که مادر روحانی آنها برآن سوار بود، جمع شده و با تیرها و شمشیرهای حمله آوران به زمین افتاده و جام شهادت سر دهند.

در این واقعه اگر کسی خوشحال بود منافقین سبائی فرزندان ابن سبأ بودند که از همان اول اسلام در فکر آتش زدن خانه اسلام بودند، قلب و جگر حضرت عایشه و حضرت علی رضی الله عنه از این حادثه دردناک پاره پاره بود، وقتی که سر حضرت زبیر را با شمشیر ایشان به خدمت حضرت علی آوردند، چشم های ایشان گریان شد و با گریه فرمودند: آه، این همان شمشیر است که بارها آسیب را به جهنم بشارت دادند، و وقتی جسم حضرت طلحه را آوردند دست ایشان را بوسیده و فرمودند که این دست ها بارها تیرباران کفار را از پیامبر صلی الله علیه و آله دور کرده است. حضرت عایشه تا وقتی که زندگی بودند از این حادثه

خون بار افسوس می خوردند، و بعضی اوقات که بیاد آن منظره می افتادند لرزان شده و آنقدر گریه می کردند که چهره مبارک از اشک تر می شد.

به هر حال، آتش این فتنه را منافقین سبائیه (پیروان ابن سبا) روشن کردند تا میان مادر و فرزند جدائی اندازند و بعضی از همین قاتلین عثمان رضی الله عنه در آن وقت که با نام خوارج به مقابله حضرت علی بیرون آمدند، بر حضرت علی تهمت زدند که ایشان می خواسته اند مادر روحانی خود را کنیز سازند.

دامن حضرت علی و حضرت عایشه از این خونریزی پاک است، و تمام گناه قضیه زیر سر منافقان است که شب و روز در فکر ضربه زدن بر اسلام بودند، در واقعه جمل هیچ تهمتی متوجه مادر و فرزند نیست، زیرا اگر آنطور که مخالفین می گویند: بیرون شدن حضرت عایشه خلاف آیه قرآن است، و جنگ با امیر وقت هم خلاف دین است، این اعتراض بر حضرت علی هم وارد خواهد بود که چرا با مادر خود بجنگ پرداختند، ولی همانطور که به روشنی گفتیم مقصد و مقصود هر دوی آنها مصالحه بود، و به همین جهت بود که بعد از واقعه جمل میان مادر و فرزند روابط خوب برقرار گردید. و جواب ایراد اول یعنی خروج از خانه هم این است که قرآن خروج زن را برای امور دینی منع نفرموده و درین جا حضرت ام المؤمنین طبق بیعت رضوان فریضه خود می دانستند که برای اصلاح امت قیام کنند و تمام اصحاب رضی الله عنهم که از صورت حال آگاه بودند دور ایشان جمع شده و فریضه خود می دانستند که امت اسلام را از گروه باغی نجات دهند، و چون مکه برای این حرکت مناسب نبود، به سوی بصره حرکت کردند، زیرا در آن شهر گروهی از منافقین سبائی جمع شده و آنجا را مرکز خود ساخته بودند و نظر حضرت عایشه این بود که اگر کار بصره را اصلاح کنند، یک مرکز منافقین سبائی را درهم شکسته و بعداً نوبت باغی های مقیم کوفه خواهد رسید، مورخین نوشته اند که ام المؤمنین رضی الله عنها در بیرون بصره قیام کردند و بعد از سخنرانی ایشان عدّه زیادی از اهالی بصره به ایشان پیوستند.

حضرت علی عبدالله بن عامر را برکنار کرده و به جای ایشان عثمان بن حنیف را حاکم بصره قرار داده بودند، ایشان با اصحاب مشورت کردند که چه باید کرد. عمران بن حصین و هشام بن عامر انصاری نظر دادند که در این وضع سکوت بهتر است، ولی سردارِ سبائی‌ها حکیم بن جبّله خاموش نشد و به فسادانگیزی خود ادامه داد و قصدِ اسائه به ام المؤمنین کرد. یکی از زنانِ با وفای اسلام رو به او کرد و گفت: دهانت را ببند. آن مرد برافروخته شد و آن زن عقیقه را با تیغ به قتل رساند. در این موقع اصحابِ جَمَل اعلان کردند که هرکس از باغی‌هائی را که به مدینه حمله برده بودند و در بصره باشند حاضر گردانند، مردم بصره گروهی باین طرف و گروهی به آن طرف پیوستند که در نهایت به شکست عثمان بن حنیف حاکم بصره انجامید. و بعضی از منافقین نیز به سرانجام عمل خویش رسیدند^(۱). بعد از این حضرت علی از مدینه به بصره تشریف آوردند، تعداد زیادی را سبائی‌ها همراه ایشان آمده بودند. درین موقع به جای جنگ شروع به مذاکرات و گفتگو کردند و در اثر کوشش‌های مجاهدِ کبیر حضرت قَعْقَاع بن عمرو تمیمی سوءِ تفاهم‌ها برطرف گردید و قرار شد که قاتلانِ عثمان رضی الله عنه را از صف‌ها بیرون آورده و هردو طرف آنها را سرکوب کنند. حضرت علی، حضرت عبدالله بن عباس را به نمایندگی فرستادند و حضرت طلحه فرزند خود محمد را نزد حضرت علی روانه کردند، این ماجرا در تواریخ ابن کثیر، ابن خلدون و منهاج السنة ابن تیمیه عیناً نقل شده است:

«فاطمئنت النفوس وسكنت، واجتمع كل فريق بأصحابه من الجيشين، فلما أمسوا بعث عليّ بن عبد الله بن عباس إليهم وبعثوا محمد بن طلحة السجاد إلى علي وعولوا جميعاً، على الصلح وباتوا بخير ليلة لم يبيتوا بمثلها للعافية وبات الذين أثار أمر عثمان بشر ليلة لم يأتوها قط قد أشرقوا على الحصكة وجعلوا يتشاورون ليلتهم كلها حتى اجمعوا على انشأ الحرب

في السر واستمروا بذلك خشية أن يفطن بها حاولوا من الشر فغدوا مع الغلس وما شعر بهم جيرانهم انسلوا إلى ذلك الأمر انسلالاً»^(۱).

پس دل‌ها مطمئن شد و آرام گرفت و هریک از دو لشکر با یاران خود گرد آمدند، پس به هنگام شب حضرت علی، عبدالله بن عباس را نزد آنها فرستاد و آنان محمد بن طلحه سجاد را نزد علی فرستادند، و همگی بر صلح اتفاق کردند و خوابیدند، به خوبی شبی را که نخوابیده بودند به آن راحتی، و آنهایی که علیه حضرت عثمان قیام کرده بودند، بدترین شبی را که چنان شبی نگذرانده بودند، سپری کردند، چون هلاکت خود را نزدیک می‌دیدند، لذا به مشورت کردن در تمام شب پرداختند، تا آن که بر برانگیختن جنگ در پنهانی اتفاق کردند و از ترس آن که بر قصد و نیت بدشان مطلع نگردند، مخفیانه در تاریکی شب برخاستند به صورتی که همسایه‌های آنها از آنها باخبر نشدند و با رفتنی پنهان و مخفیانه به سوی آن کار حرکت کردند.

بعد از شروع حمله توطئه‌گرایانه که به ظاهر برنامه آن در هردو لشکر مقابل عملی شد، به حضرت علی گفته شد که اصحاب جمل شبانه حمله کرده اند، و حال آن که این سراسر دورغ بود، چون که مهاجمان سبائی که ظاهراً به عنوان خیرخواهی در زیر سایه حضرت علی جا گرفته بودند نمی‌خواستند که میان حضرت علی و اصحاب جمل صلح برقرار گردد و حضرت علی آمادگی برای قتل منافقان را داشتند و از طرف دیگر اصحاب جمل به این اشتباه افتاده بودند که شاید از طرف حضرت علی اجازه جنگ داده شده باشد، لذا بر اثر اعمال منافقین هردو گروه به جنگ پرداختند.

از آنچه گفته شد، معلوم می‌گردد که قصد اصحاب جمل فساد نبود و آنها می‌خواستند که امت اسلام را از باغی‌ها نجات دهند و اگر آن فضای مصالحه و سازش که قبل از

۱- ابن کثیر، البداية و النهاية، ۷ / ۲۲۹ و منهاج السنة ۳ / ۳۲۵. ۲۴۱، و تاریخ ابن خلدون ۱ / ۵۸۸ -

شروع جنگ وجود داشت، ادامه می یافت و لشکرها در جای خود می ماندند و باهم درگیر نمی شدند باغی ها فرصت و فریبکاری پیدا نمی کردند و تاریخ امت عوض می شد، اما آنچه شدنی بود شد.

بیرون آمدن ام المؤمنین برای مصالحه و سرکوبی باغی ها بود، ولی مخالفین اسلام و پیروان سبائی ها، این واقعه را تحریف کرده و الفاظ ناشایست نسبت به مادر مؤمنان گفته اند که تمام گفتارهای آنها در اثر ناآگاهی و بی اطلاعی از حقایق تاریخی است، مثلاً می گویند که قصد از این خروج، قصاص نبود، بلکه خلافت حضرت علی بر ایشان ناگوار بود، یا این که می خواستند طرفداران خود را به خلافت برسانند.

حافظ ابن حجر در کتاب فتح الباری می نویسد:

«إِنَّ أَحَدًا لَمْ يَنْقُلْ أَنَّ عَائِشَةَ وَمَنْ مَعَهَا نَازَعُوا عَلِيًّا فِي الْخِلَافَةِ وَلَا ادَّعَوْا أَحَدًا مِنْهُمْ لِيُؤَلِّهُهُ الْخِلَافَةَ»^(۱).

«همانا هیچکس نقل نکرده است که عایشه و کسانی که با ایشان بودند با خلافت علی مخالف بوده اند، و هیچ یکی از آنها ادعای رسیدن به خلافت را نداشته است».

تمام این تصورات از جانب دشمنان صحابه رضی الله عنهم ساخته شده و بعضی روایات که امروز بآن استدلال می کنند راویان آنها سبائی (پیروان ابن سبا) هستند، بلکه در واقع قصد آنها از خروج این بود که قصاص گرفته شود تا در آینده از تکرار آن حوادث جلوگیری شده و امور امت و دولت بهتر اداره شود، ابن تیمیه در منهاج السنه گوید:

«وَلَكِنَّ حَرْبَ الْجُمَيْلِ بَغْيٌ اخْتِيَارُهُ وَلَا اخْتِيَارَهُمْ فَإِنَّهُمْ قَدْ اتَّفَقُوا عَلَى الْمَصْلَحَةِ وَإِقَامَةِ الْحُدُودِ عَلَى قَتْلِ عُثْمَانَ فَتَوَاطَّعَتِ الْقَتْلَةُ عَلَى إِقَامَةِ الْفِتْنَةِ آخِرًا كَمَا أَقَامُوهُمَا أَوَّلًا»^(۲).

۱- فتح الباری، ۱۳ / ۴۱.

۲- منهاج السنه جلد ۳ - صفحه ۲۴۱.

«ولی جنگ جمل بدون اختیار علی رضی الله عنه و بدون اختیار اصحاب جمل بود، زیرا آنها توافق کردند بر صلح و جاری کردن حد شرعی بر کشتندگان عثمان، پس توطئه کردند کشتندگان عثمان بر ایجاد فتنه در پایان هم چنانکه ایجاد کردند فتنه را در آغاز».

از مجموع آنچه نقل شد معلوم می گردد که واقعه جمل بر اثر بازیگری های منافقین روی داد و حضرت علی و اصحاب جمل از آن بری هستند.

تعامل حضرت عایشه و حضرت علی علیهما السلام پس از جمل

در اینجا مطالبی می‌آوریم که ثابت می‌کند میان حضرت عایشه و حضرت علی کدورتی نبوده و آن بزرگواران نسبت به یکدیگر اعتماد و وثوق علمی و عملی داشته‌اند. امام احمد در مسندات مرتضوی و امام مسلم در صحیح شریف در باب «التَّوَقُّفُ عَلَى الْمَسْحِ» نقل کرده‌اند که «عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِيٍّ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقَالَتْ سَلْ عَلِيًّا فَإِنَّهُ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنِّي كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. قَالَ فَسَأَلْتُ عَلِيًّا فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ وَلِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ»^(۱).

«از شریح بن هانی که گفت: از عایشه از مسح کشیدن بر موزه پرسیدم، پس گفت: از علی بپرس، زیرا که او به این مسئله از من داناتر است، چون او بیشتر با رسول خدا ﷺ سفر کرده است، گفت پس از علی پرسیدم؟ گفت: رسول خدا ﷺ فرمودند: برای مسافر سه روز و سه شب و برای مقیم یک روز و یک شب مسح بر موزه جایز است».

همچنین در مسئله روزه گرفتن روز عاشورا که حضرت علی رضی الله عنه حکم روزه آن روز را بیان فرموده بودند، حضرت عایشه می‌پرسند که این حکم را چه کسی بیان کرده است؟ اهل مجلس گفتند که حضرت علی رضی الله عنه، آنگاه حضرت عایشه می‌گوید که ایشان سنت پیامبر ﷺ را بیشتر از همه مردم می‌دانند. ابن عبدالبر در کتاب «الاستیعاب» در باب مربوط به علی بن ابی طالب ذکر کرده است:

«عَنْ جَبْرِ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: مَنْ أَفْتَاكُمْ لِيَوْمِ عَاشُورَاءَ؟ قَالُوا: عَلِيٌّ، قَالَتْ: عَلِيٌّ، أَمَا إِنَّهُ لَا أَعْلَمُ النَّاسَ بِالسُّنَّةِ»^(۲).

۱- مسند احمد ۱ / ۹۶، فضایل الصحابة ۲ / ۷۰۲.

۲- الاستیعاب، ۳ / ۴۰.

«از جبر که گفت: عایشه پرسید: چه کسی شما را برای روز عاشورا فتوا داده است؟ گفتند: علی. گفت: همانا او آگاه‌ترین مردم به سنت است.»

و در کنز العمال چنین آمده است: «عَنْ حَسْرَةَ بِنْتِ دَجَاجَةَ قَالَتْ قِيلَ لِعَائِشَةَ إِنَّ عَلِيًّا أَمَرَ بِصِيَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ. قَالَتْ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ بَقِيَ بِالسُّنَّةِ»^(۱).

«از حسره دختر دجاجه که گفت: به عایشه گفته شد که علی فرمان به روزه روز عاشورا داده است. عایشه گفت: او آگاه‌ترین باقی ماندگان به سنت است.»

در پایان جنگ جمل هنگامی که حضرت علی رضی الله عنه گروهی به سرپرستی محمد بن ابی بکر و فرزندان حسن و حسین مأمور رساندن حضرت عایشه به مدینه نمود، ام المؤمنین عایشه ضمن اظهار ندامت از این واقعه - ای کاش خداوند بیست سال پیش از این جانم را گرفته بود - گفت: فرزندانم برخی از ما از راه کوتاهی یا زیاده‌روی بر برخی دیگر عتاب کرده ایم، لذا هیچکس به خاطر ناراحتی‌هایی که به وی رسیده است، بر دیگری تجاوز نکند. سپس چشمش را به جایی که علی رضی الله عنه ایستاده بود انداخت و به گفته اش چنین ادامه داد: «به خدا قسم بین من و علی در قدیم مطلبی جز آنچه که بین زن و خویشان شوهرش می‌باشد وجود نداشته است و در نظر من او از نیکان است». هنوز علی این سخن را از وی نشنیده بود که جمعیت را مخاطب ساخته، و فرمود: «مردم به خدا قسم راست گفت و نیک گفت بین من و او چیزی جز آن نبوده است، و در دنیا و آخرت همسر پیغمبرتان است»^(۲).

حضرت عایشه رضی الله عنها با گریه خود در باره شرکت در جنگ جمل و این سخن که دوست می‌داشتم خداوند پیش از این جانم را گرفته بود، توبه خود را آشکار ساخت و با سخنان فوق ارادت خود را نسبت به داماد پیامبر صلی الله علیه و آله نشان داد. حافظ بیهقی و حافظ

۱- کنز العمال، ۳ / ۳۴۳.

۲- سیمای علی رضی الله عنه از منظر اهل سنت، ۱۴۱ به نقل از البدایه و النهایه ۷ / ۲۳۳، و کامل ابن اثیر ۳ / ۱۹۷، و العقد الفرید ۵ / ۷۴.

ابوبکر بزار از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت می‌کنند: پیامبر صلی الله علیه و آله از خوارج یاد کرد و فرمود: بدترین از امتم را بهترین امتم می‌کشد، و ادامه می‌دهد دیدم علی آنان یعنی اصحاب نهروان را می‌کشد.^(۱)

ابویعلی از جمیع بن عمیر نقل می‌کند که گفت: همراه پدرم نزد عایشه رضی الله عنها رفتم و از علی رضی الله عنه سؤال کردم، گفت: من مردی را عزیزتر از او نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله ندیدم و همچنین زنی را عزیزتر از زنش نزد رسول خدا ندیده‌ام.^(۲) و در روایتی دیگر نقل می‌کند که همراه عمه‌ام بر عایشه رضی الله عنها وارد شدم و از محبوبترین انسان نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله سؤال کردم عایشه رضی الله عنها فرمود: محبوبترین انسان نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله، فاطمه رضی الله عنها بود و چون از مردان سؤال نمودم، فرمود: شوهر فاطمه رضی الله عنها یعنی حضرت علی رضی الله عنه نزد رسول محبوبترین مرد بود، و در روایتی دیگر گوید که مادر و خاله‌ام نزد عایشه رفتند - تا آنجا که می‌گویند - گفتند، حال از علی برایمان بگو، عایشه گفت: از چه چیز بزرگی می‌پرسید؟ از مردی که اینقدر متصل به رسول خدا صلی الله علیه و آله بود که جان رسول خدا صلی الله علیه و آله در دست علی ریخت، و علی دست خود به صورت مالید، و چون در محل دفنش اختلاف کردند فرمود: بهترین نقاط زمین برای دفن یک پیغمبر همان نقطه ایست که در آن قبض روح می‌شود، مادر و خاله‌ام پرسیدند: تو که علی را آنقدر بزرگ می‌دانی، چرا بر او خروج کردی و شمشیر به رویش کشیدی؟ گفت: کاری که باید بشود می‌شود، و من الان آرزو می‌کنم ای کاش آنچه بر روی زمین است مال من بود، و من می‌دادم که این پیش آمد پیش نمی‌آمد.^(۳)

۱- همان، ۱۴۱ به نقل از البدایه و النهایه ۷ / ۲۸۸، و جامع الأحادیث ۱۸ / ۱۰۹.

۲- همان، ۱۴۲ به نقل از البدایه و النهایه ۷ / ۳۳۵، و المسند الجامع ۲۰ / ۳۷۵.

۳- سیمای علی رضی الله عنه از منظر اهل سنت، ۱۴۲ به نقل از سنن ترمذی ۲ / ۳۱۹، و المستدرک للحاکم ۳ /

۱۷۱، و کنز العمال ۱۳ / ۱۴۵.

همچنین سیوطی از عروه روایت می‌کند که به ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها گفت: رسول خدا چه کسی را بیشتر دوست داشت، فرمود: علی بن ابی طالب رضی الله عنه. گفت: پس چرا بر علیه آن قیام نمودید؟ فرمود: چرا پدرت با مادرت ازدواج نمود؟ گفت: تقدیر الهی بود، فرمود: این امر هم تقدیر الهی بود.^(۱)

از این حقایق معلوم می‌شود که میان صدیقه بن صدیق و علی مرتضی اندک رنجشی نبوده، و اگر میان خاندان صدیقی و علوی نزاع و مخالفت می‌بود، آنطوری که بعضی از گروه‌های شیعه شفاهاً و کتاباً مطرح می‌کنند، پس چگونه میان آنها اینگونه احترام و اعزاز برقرار بود؟! و پیوندهای خویشاوندی صورت گرفت.

مطالعین می‌دانند که برای زن در نماز تَسْتُر و پوشیدگی از هرچیز دیگر لازم‌تر است، و اهمیت این مسئله در کتاب عبدالرزاق (جلد سوم صفحه ۱۲۸) آمده است، اما این سؤال را هم حضرت عایشه از حضرت علی مرتضی پرسیدند و آن حضرت جواب مفصلی دادند که مورد تصدیق صدیقه رضی الله عنها قرار گرفت.

همچنین از طرف حضرت عایشه سخنان دعا و ثنا در حق حضرت علی رضی الله عنه بیان شده، چنانکه در مسند احمد جلد اول صفحات ۶ و ۸۷ مُسْنَدَات علی مرتضی آمده است:

«قَالَتْ: فَمَا قَوْلُ عَلِيٍّ حِينَ قَامَ عَلَيْهِ كَمَا يَزْعُمُ أَهْلُ الْعِرَاقِ؟ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ. قَالَتْ: هَلْ سَمِعْتَ مِنْهُ أَنَّهُ قَالَ غَيْرَ ذَلِكَ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ لَا. قَالَتْ: أَجَلْ صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، يَرْحَمُ اللَّهُ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، إِنَّهُ كَانَ مِنْ كَلَامِهِ لَا يَرَى شَيْئًا يُعْجِبُهُ إِلَّا قَالَ صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، فَيَذْهَبُ أَهْلُ الْعِرَاقِ يَكْذِبُونَ عَلَيْهِ وَيَزِيدُونَ عَلَيْهِ فِي الْحَدِيثِ».

«عایشه پرسید، پس سخن علی وقتی که اهل عراق در برابر او ایستادند، چه بود. گفت: (آن مرد) که شنیدم که علی می‌گفت: صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، عایشه پرسید آیا شنیدی

۱- همان، ۱۴۳ به نقل از جامع الاحادیث ۱۶ / ۱۹۰ و ۱۸ / ۷۰.

از او که سخنی غیر از این بگوید؟ گفت: نه بخدا. گفت: آری، صدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ، خدا بر علی رضی الله عنه رحمت کند، همانا این سخن او بود که هر وقت چیزی می دید که او را بشگفت می آورد می گفت: صدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ و اهل عراق بر او دروغ می بندند و در گفته های او مطالبی می افزایند».

خلاصه ماجرا این است که راوی می گوید: چند نفر در خدمت حضرت عایشه بودیم که عبدالله بن شداد از عراق وارد آن مجلس شد. صدیقه بنت صدیق گفتند که من در باره کسانی که حضرت علی آنها را به قتل رساندند از تو سؤال می کنم، و تو از روی حقیقت جواب خواهی داد. عبد الله گفت: آری، برای چه بیان نکنم. عینی واقعه را صحیح خواهم گفت، سپس ادامه داد که وقتی در میان حضرت علی و معاویه مذاکره صلح شد و دو حَکَم تعیین شدند، پس هشت هزار نفر از قاریان قرآن برخلاف حضرت علی در محلی موسوم به حَرَوْرَاء جمع شدند و آماده جنگ گردیدند. سپس جریان جنگ را نقل کرد. حضرت عایشه پرسیدند وقتی که خوارج اهل عراق در مقابل حضرت علی ایستادند، ایشان چه می گفتند؟ عبدالله گفت: من شنیدم که ایشان می فرمودند: صدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ. حضرت عایشه پرسیدند که شما خودتان شنیدید که حضرت علی همین الفاظ را می گفتند. عبدالله گفت: من غیر از این کلمه دیگری از حضرت علی نشنیدم. پس حضرت صدیق گفتند: خدا اشان را رحمت فرماید که هر وقت چیز شگفت آوری می دیدند، این عبارت صدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ بر زبان ایشان جاری می شد و حالا اهل عراق و کوفیان بر ایشان تهمت دروغ زده و برخلاف ایشان سخنان بسیار می گویند.

این روایت که مربوط به بعد از جنگ جَمَل است، به طور روشن حُسن رابطه و اخلاص و خلوص مادر فرزندی را نشان می دهد و ثابت می کند که میان آنها رنجش و کدورتی نبوده و جنگی که پیش آمد نیز بر اثر توطئه ها و فتنه انگیزی های منافقین و مخالفین بوده است.

بشارت عبدالله بن عباس رضی الله عنه

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه پسر عموی حضرت علی رضی الله عنه هستند، و در خاندان هاشمی مقام والائی دارند. ایشان در آخرین بیماری حضرت عایشه به عیادت ایشان رفتند، و مژده بزرگی به ام المؤمنین داد، اصل روایت اینچنین است:

«أن ابن عباس رضی الله عنه استأذن على عائشة رضی الله عنها فأرسلت إليه: إني أجد غما وكربا فانصرف، فقال للرسول: ما أنا بالذي أنصرف حتى أدخل، فرجع الرسول فأخبرها بذلك فأذنت له، فقالت له: إني أجد غما وكربا، وأنا مشفقة مما أخاف أن أهجم عليه، فقال لها ابن عباس فو الله لقد سمعت رسول الله ﷺ يقول عایشه زوجتي في الجنة وكان رسول الله أكرم على الله من أن يزوجه جمة من جمر جهنم، فقالت: فرجت عني فرج الله عنك»^(۱).

«از عبدالله بن عباس که او اجازه خواست که به حضور عایشه رضی الله عنها در بیماری او برسد، پس عایشه پیام داد او را که من غمزه و اندوهگین هستم، شما برگردید. عبدالله بن عباس به قاصد گفت: من کسی نیستم که برگردم، مگر این که داخل شوم، پس عایشه او را اجازه ورود داد، و گفت: من احساس غم و اندوه می‌کنم و ترسناک هستم که بعد از مرگ چه پیش خواهد آمد. پس ابن عباس به ایشان گفت: به خدا سوگند که شنیدم از رسول خدا ﷺ که می‌فرمود: عایشه زوجه من است در بهشت. ابن عباس اضافه کرد که رسول خدا ﷺ نزد خدا عزیزتر از آن است که یک پاره از آتش جهنم به زوجیت ایشان داده شود. پس عایشه گفت: مرا از نگرانی نجات دادی، خداوند ترا از نگرانی نجات دهد».

دلبستگی‌های مادر و دختر (عایشه و فاطمه) رضی الله عنهما

در زندگی هر انسان بدترین موقع وقتی است که سایه محبت پدر و مادر یا یکی از آنها از سرش دور گردد و با ناپدیری یا نامادری زندگی کند، حضرت فاطمه الزهراء رضی الله عنها

۱- جامع مسانید الإمام الأعظم الباب الثالث فی الإیمان، الفصل الرابع فی الفضائل، صفحة ۲۱۵.

در سن طفولیت بود که مادر بزرگوارشان از دنیا رحلت کرد و بر نور چشم خاتون بهشت داغ یتیمی نشست.

بعد از این واقعه پرورش ایشان به دست سایر ازواج مطهرات افتاد و بیشتر از همه حضرت عایشه صدیقہ کہ در غم، شادی و شب و روز شریک و رازدار یکدیگر بودند، در باره محبت عایشه رضی الله عنها در وقتی کہ فاطمه رضی الله عنها به نمایندگی از طرف سایر ازواج مطهرات به خدمت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم آمده بودند، حضرت رسول فرمودند کہ ای نور چشم من، آیا کسی را کہ من دوست می دارم تو دوست نمی داری؟ حضرت فاطمه راز سخن پدر بزرگوارشان را فهمیده و سکوت اختیار کردند. اولین مسئله مهم کہ برای سیده فاطمه رضی الله عنها پیش آمد آغاز زندگی زناشوئی با علی بن ابی طالب رضی الله عنه بود. در هنگام عقد نکاح از همه چیز مهم تر خدمات مادر است، لکن افسوس کہ مادر محترمه ایشان خدیجہ الکبری قبلاً فوت کرده و نور چشم و شمع نبوت از سرپرستی مادر واقعی خود محروم بودند، لکن خدمات نامادری ها بحمد الله کمتر از خدمات مادر واقعی نبود کہ این خدمات را شیعه نیز ذکر کرده اند، عمل خلفاء ثلاثه رضی الله عنہم نیز در آن موقع قابل تحسین است، و همه آنها در مجلس عقد حاضر و شهود عقد بودند و این خود ثابت می کند کہ میان خلفاء ثلاثه رضی الله عنہم و حضرت علی رضی الله عنه از ابتدا تا انتها کوچکترین رنجشی نبوده است. خدمات عایشه صدیقہ و ام سلمه رضی الله عنہما درین موقع از همه نمایان تر است، و این خدمات تا قیامت مثل خورشید درخشان و تابان است و علماء و مجتهدین اهل تشیع هم در کتب خود اقرار کرده اند، اگرچه بعضی در اثر کینه توزی کہ از اولاد سبائی به آنها رسیده، هرجا کہ این روایات را در کتاب های خود آورده اند، به جای نام مبارک ملکه عفت «فلانة» را نوشته اند.

من در این بحث از کتب اهل تشیع و اهل سنت به طور نمونه روایاتی نقل می کنم تا صاحب نظران خود قضاوت کنند و بر آنها روشن گردد کہ خدمات بزرگوارانه مادر مؤمنین حضرت عایشه از روی خلوص و حسن نیت بوده، زیرا ایشان در گهواره حق و

صداقت پرورش یافته اند. پدر بزرگوارش ابوبکر صدیق رضی الله عنه اول کسی بود که به ندای پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله لبیک گفته و همیشه پروانه شمع رسالت بود. مادرش أم رومان از خادمان بزرگ اسلام بوده و در خانواده افضل الخلائق بعد الانبیاء تربیت شده و تمام زندگی عایشه صدیقه از جذبه همدلی اسلامی سرشار بود. هنوز به سن ده سالگی نرسیده بود که قدم به کاشانه نبوت گذاشت و با استفاده از معارف نبوت، گنجینه ای جمع آوری نمود که تا قیامت امت اسلامی مرهون و ممنون ایشان خواهد بود، یکی از خدمات ایشان جریان عروسی فاطمه الزهرا رضی الله عنها است، به طوری که انسان نمی فهمد که این خدمات از مادر واقعی بوده یا از نامادری. حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله خانه ای را برای عقد نکاح فاطمه الزهراء رضی الله عنها معین کرده و آماده نمودن آن را به حضرت عایشه و ام سلمه رضی الله عنهما سپردند و این دو به اتفاق یکدیگر تمام کارها را به بهترین وجه انجام دادند، در این باره به ترتیب از کتب شیعه و بعداً از کتب اهل سنت روایاتی برای صاحب نظران نقل می گردد. روایت اول از «مناقب خوارزمی» و روایت دوم از «امام شیخ طوسی» و روایت سوم از «ابن ماجه» نقل می گردد. ام ایمن می گویند که من حضرت علی را به خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله خواندم. ایشان تشریف آوردند و فرمودند: «فدخلت علیه وهو في حجرة عائشة فقمن أزواجه ودخلن البيت وأقبلت وجلست بين يديه مطرقاً إلى الأرض حياء منه».

پس بر پیامبر صلی الله علیه و آله وارد شدم، در حالی که ایشان در خانه عایشه بودند، زنان ایشان برخاستند و داخل خانه شدند و من جلو آمدم و پیش روی ایشان نشستم و از شرم رویم به طرف زمین بود.

نبی اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: آیا دوست دارید که شریک زندگی شما سیده فاطمه را روانه خانه شما کنیم؟ عرض کردم پدر و مادرم فدای شما، اختیار با شماست. نبی اکرم فرمودند: انشاء الله امشب یا فردا اقدام خواهم کرد. حضرت علی با شادی بسیار از خانه نبوت بیرون آمدند، سپس نبی اکرم به ازواج مطهرات دستور دادند که فاطمه را برای عروسی آماده کنید، و لباس خوب بپوشانید و عطر و گلاب بزنید و خانه عروسی اش را

مرتب نمائید و بهترین رختخواب را تهیه سازید، پس ازواج مطهرات طبق دست نبوی عمل کردند^(۱).

در همین موضوع در امالی شیخ ابوجعفر طوسی چنین آمده است:

«فالتفت رسول الله إلى النساء فقال: من ههنا قالت أم سلمة: أنا أم سلمة وهذه زينب وهذه فلانة وفلانة، فقال رسول الله ﷺ: هيئوا لابنتي وابن عمي في حجرة لي بيتا فقالت أم سلمة: في أي حجرة يا رسول الله؟ قال: في حجرتك وأمر نساء أن يزينن ويصلحن من شأنها الخ»^(۲).

پس رسول خدا رو به طرف زن‌ها کردند و فرمودند: اینجا کیست؟ پس أم سلمه گفت: من ام سلمه هستم، و این زینب است، و این فلانه و فلانه، پس رسول خدا ﷺ فرمودند: در یکی از حجره‌های من اطاقی را برای دخترم و پسر عمویم آماده کنید. ام سلمه پرسید در کدام حجره، ای رسول خدا؟ نبی اکرم فرمودند: در حجره خودت و پیغمبر به زنان خود امر کردند که جای ایشان را تزیین و مرتب سازند.

دو روایت فوق از کتب شیعه بود، حالا روایتی را از کتاب نکاح سنن ابن ماجه می‌آوریم:

«عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ قَالَتَا: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نُجَهِّزَ فَاطِمَةَ حَتَّى نَدْخُلَهَا عَلَى عَلِيٍّ فَعَمَدْنَا إِلَى الْبَيْتِ فَفَرَشْنَاهُ تَرَابًا لَيْنًا مِنْ أَعْرَاضِ الْبَطْحَاءِ ثُمَّ حَشَوْنَا مِرْفَقَتَيْنِ لَيْفًا فَنَفَشْنَاهُ بِأَيْدِينَا ثُمَّ أَطْعَمْنَا تَمْرًا وَزَيْبًا وَسَقَيْنَا مَاءً عَذْبًا وَعَمَدْنَا إِلَى عُودٍ فَعَرَضْنَاهُ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ لِيُلْقَى عَلَيْهِ الثَّوْبُ وَيُعَلَّقَ عَلَيْهِ السَّقَاءُ فَمَا رَأَيْنَا عُرْسًا أَحْسَنَ مِنْ عُرْسِ فَاطِمَةَ».

۱- کتاب مناقب خوارزمی صفحه ۲۵۴ فصل بیستم در باب تزویج.

۲- امالی شیخ ابوجعفر طوسی جلد اول، صفحه ۳۰.

ترجمه: «امام شعبی از مسروق و ایشان از حضرت عایشه و ام سلمه رضی الله عنهما روایت می کنند که آندو گفتند: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به ما امر فرمودند که فاطمه را برای عروسی مهیا سازیم، تا آن که او را به نزد علی بریم، پس به سوی خانه رفتیم و از وادی بطحاء خاک نرم آوردیم، و خانه را با آن خاک نرم فرش کردیم و دو متکا بدوختیم، سپس طعامی از خرما و کشمش و آبی گوارا آماده نمودیم و در یک گوشه منزل چوبی نصب کردیم تا برآن لباس و مشک آویزان شود و هیچ عروسی نیکوتر از عروسی فاطمه ندیدیم». در پایان بخش این موضوع روایتی را از آمالی شیخ طوسی نقل می کنیم که تاریخ عروسی را ذکر می کند: «روي أن أمير المؤمنين عليه السلام دخل بفاطمة بعد وفاة أختها رقية زوجة عثمان بستة عشر يوماً من ذلك بعد رجوعه من بدر وذلك لأيام خلت من شوال»^(۱).

ترجمه: «روایت شده است که امیرالمؤمنین عروسی کرد با فاطمه پس از وفات خواهرشان رقیه زوجة عثمان به شانزده روز و این ماجرا پس از بازگشت ایشان از بدر بود و این امر وقتی بود که چند روز از ماه شوال گذشته بود». خلاصه آن که:

۱- در وقت عروسی سیده فاطمه رضی الله عنها انتظار امور عروسی در خانه حضرت ام سلمه رضی الله عنها انجام گرفت.

۲- نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم تمام مقدمات عروسی را به حضرت عایشه و ام سلمه رضی الله عنهما سپردند.

۳- تمام کارها و ترتیبات عروسی از قبیل آماده کردن خانه و درست کردن تشک و متکا و خوراک و سایر کارهای لازم به دست این دو مادر مؤمنین انجام گرفت. و از ملاحظه این اخبار و روایات بشرط انصاف معلوم می شود که میان حضرت عایشه و حضرت فاطمه از ابتدا روابط دوستی و محبت و دلبستگی مادری برقرار بوده و تا پایان

۱- آمالی شیخ ابوجعفر طوسی جلد اول صفحه ۴۲.

عمر نیز ادامه داشته، لذا میان آن ملکه‌های عفت و زنان‌های پاک طینت هیچگونه عداوت و یا خصومت وجود نداشته است و چیزهایی که مخالفان در کتاب‌های خود نوشته اند سراپا دروغ و بی‌اساس است، به علاوه روابط میان این دو سیده طوری بوده که ثابت می‌کند میان آنها علاوه از محبت رازداری نیز وجود داشته و مطالبی که در باره مشاجره و منازعه میان دو خانواده هاشمی و صدیقی نوشته شده است اساس و پایه‌ای ندارد.

تمجید خاتون جنت فاطمه الزهراء از زبان حضرت عایشه رضی الله عنها

در کتاب «المستدرک» حاکم نیشابوری و در کتاب «الإستیعاب» ابن عبدالبر نقل شده است که «عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ رضی الله عنها أَنَّهَا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَشْبَهَ كَلَامًا وَحَدِيثًا بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم مِنْ فَاطِمَةَ، وَكَانَتْ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ عَلَيْهَا فَقَبَّلَهَا وَرَحَّبَ بِهَا كَمَا كَانَتْ تَصْنَعُ هِيَ بِهِ صلی الله علیه و آله و سلم».

«وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَصْدَقَ لُحْجَةً مِنْ فَاطِمَةَ إِلَّا أَنْ يَكُونُ الَّذِي وَلَدَهَا صلی الله علیه و آله و سلم»^(۱).

ترجمه: «ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها گفت: من هیچکس را ندیدم که در سخن گفتن و تکلم شبیه‌تر از فاطمه به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم باشد، و هرگاه که فاطمه به خدمت پیامبر می‌آمدند، نبی اکرم برای ایشان از جا برمی‌خاستند و ایشان را می‌بوسیدند، و خوش آمد می‌گفتند، همانطور که ایشان با پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم نیز همینگونه رفتار می‌کردند، همچنین از عایشه رضی الله عنها روایت شده که گفت: هیچکس را راستگوتر از فاطمه ندیدم، مگر پدر ایشان را».

شیخ عباس قمی چنین نقل کرده‌اند که شیخ طوسی از عایشه رضی الله عنها روایت کرده است که می‌گفت: من احدی را که در گفتار و سخن شبیه‌ت از فاطمه به رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم باشد، ندیدم و چون فاطمه رضی الله عنها به نزد آن حضرت می‌آمد او را مرحبا می‌گفت و دست‌های او

(۱) - المستدرک، ۳ / ۱۶۰ - ۱۵۴.

را می‌بوسید و در کنار خویش می‌نشاند و چون حضرت رسول به خانه فاطمه می‌رفت ایشان برمی‌خاست و پدر بزرگوارش را استقبال می‌کرد و خوشآمد می‌گفت و دست‌های آن حضرت را می‌بوسید.

این روایت در کتاب «متنی الامال» جلد اول، صفحه ۱۳۲، و کتاب «حلیة الأولیاء» جلد دوم صفحه ۴۲ نیز چنین نقل شده است:

«قَالَتْ عَائِشَةُ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا قَطُّ أَصْدَقَ مِنْ فَاطِمَةَ غَيْرِ أَبِيهَا».

ترجمه: «عائشه رضی الله عنها فرمودند که من هرگز هیچکس را راستگوتر از فاطمه رضی الله عنها به جز پدر ایشان ندیدم».

همچنین در کتاب «مَجْمَعُ الزَّوَادِ» جلد چهارم، صفحه ۲۰۱، از عمر بن دینار سخن حضرت عائشه چنین نقل شده که

«قَالَتْ عَائِشَةُ: مَا رَأَيْتُ قَطُّ أَحَدًا أَفْضَلَ مِنْ فَاطِمَةَ غَيْرِ أَبِيهَا».

ترجمه: «عائشه رضی الله عنها گفتند که من هرگز هیچکس را با فضیلت‌تر از فاطمه رضی الله عنها به جز پدرشان ندیدم».

خلاصه آن که تمجید و تحسین حضرت عائشه نسبت به حضرت فاطمه دلیل روشن بر صفا و محبت میان آن دو ملکه عفت است.

توصیة رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به فاطمه رضی الله عنها در باب محبت به عائشه رضی الله عنها

امام مسلم در باب فضائل عائشه و امام نسائی در سنن نسائی روایت کرده اند که حضرت ام المؤمنین عائشه صدیقه نقل می‌کنند که یک روز ازواج مطهرات، حضرت فاطمه را برای رساندن پیامی نزد حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرستادند، فاطمه تشریف آوردند و اجازه ورود خواستند، پیغمبر اکرم در آن وقت در خانه من استراحت می‌نمودند. بعد از اجازه، فاطمه رضی الله عنها به داخل خانه آمده، عرض کردند یا رسول الله، ازواج مطهرات مرا به

خدمت شما فرستاده اند که شما در میان ایشان و دختر صدیق رضی اللہ عنہ از لحاظ محبت و هدایا مساوات و برابری فرمائید، همه در آن وقت ساکت بودم.

«فَقَالَ لَهَا أَيُّ بَنِيَّةٍ أَلَسْتَ تُحِبِّينَ مَا أَحَبُّ؟ قَالَتْ بَلَى، قَالَ فَأَجِبِي هَذِهِ».

«پیغمبر فرمودند: ای دختر عزیز من آیا تو دوست نداری، کسی را که من دوست دارم. فاطمه فرمود: چرا. پیغمبر فرمودند: پس این (عائشه) را دوست بدار».

وقتی که فاطمه رضی اللہ عنہا این جواب را از پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم شنیدند برخاسته، نزد ازواج مطهرات رفتند و تمام جریان را نقل کردند، ازواج گفتند: شما دوباره به خدمت رسول الله صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بروید، و به نفع ما صحبت کنید، حضرت فاطمه جواب دادند که من هیچوقت در این باره در نزد رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم گفتگو نخواهم کرد^(۱).

این واقعه چنانکه قبلاً هم گفتیم، نمونه‌ای از اُلفت و احترام میان حضرت فاطمه و حضرت عائشه بود، و اگرچه قبلاً هم به واسطه ام المؤمنین بودن، و احترام حضرت عائشه نزد حضرت فاطمه بسیار بود، لکن در این واقعه محبت ام المؤمنین بیشتر در دل ایشان جا گرفت و در این که میان این دو بانوی بزرگوار محبت و اعتماد کامل برقرار بوده، هیچگونه شکی نیست، و کسانی که در این اعتماد و مودت شک کرده اند دشمنان اهل بیت هستند.

در اینجا جریان دیگری را نقل می‌کنیم که بازهم از زبان حضرت عائشه نقل شده است: «سلیمان می‌گوید: من به خدمت ام المؤمنین عائشه آمدم و از ایشان در باره گوشت قربانی سؤال کردم، ام المؤمنین رضی اللہ عنہا فرمودند که رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم در ابتدا گوشت قربانی ممنوع قرار داده بودند، و بعداً آن را جایز نمودند، و علت این مسئله هم این بود که علی بن ابی طالب رضی اللہ عنہ از سفر تشریف آورده و حضرت فاطمه از گوشت قربانی خود نزد ایشان آوردند، حضرت علی رضی اللہ عنہ گفتند: مگر پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم خوردن این گوشت را منع

۱- صحیح مسلم، جلد ۲، ص ۲۸۵، و سنن نسائی، جلد ۲، ص ۶۸.

نفرموده اند؟ فاطمه رضی الله عنها گفتند: حالا رخصت عنایت شده است. حضرت علی به خدمت رسول الله صلی الله علیه و آله آمدند و حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: آری، رخصت داده شده است، و شما همیشه می توانید گوشت قربانی را مصرف کنید.^(۱)

و از این حدیث هم که حضرت عایشه مستدلاً نقل کرده اند، معلوم می گردد که میان این بزرگواران اندک رنجش و کدورتی نبوده است، بلکه هرچه میان آنها بوده اخلاص و خلوص و صفا بوده است.

ابن ابی لیلی از حضرت علی مرتضی نقل می کند که دست های حضرت فاطمه از آسیاکردن گندم و جو آبله زده بود، از روی ناراحتی به خدمت نبی اکرم صلی الله علیه و آله رفتند، و چون آن حضرت در خانه نبودند، حضرت فاطمه با حضرت عایشه نشستند و گفتند که برای عرض این مطلب به حضرت رسول خدا به این جا آمده ام. وقتی که نبی اکرم صلی الله علیه و آله به خانه تشریف آوردند، حضرت عایشه عرض کردند که در نبودن شما حضرت فاطمه برای این حاجت آمده بودند، نبی اکرم صلی الله علیه و آله به محض شنیدن این پیام فوراً عازم خانه حضرت فاطمه شدند، حضرت علی مرتضی فرمودند: وقتی که رسول خدا صلی الله علیه و آله تشریف آوردند ما خوابیده بودیم، و می خواستیم که از جای خود برخیزیم. ایشان فرمودند که در جای خود راحت باشید، و طوری میان ما تشریف فرما شدند که پای مبارک ایشان سینه ام را لمس کرد، سپس فرمودند: ای دختر من چیزی بهتر از آن که تو خواسته بودی، بتو می دهم و آن این است که هر وقت خواستب بخوابی ۳۴ مرتبه الله اکبر و ۳۳ مرتبه سبحان الله و ۳۳ مرتبه الحمد لله قرائت کن، و این برای تو از داشتن خادمه بهتر است.^(۲) که این ذکر به تسبیح فاطمه رضی الله عنها معروف است، و مسلمانان سعادت مند این ذکر را همیشه بر زبان جاری می سازند و تا قیامت هم بر زبان امت اسلامی جاری خواهد بود، و جریان این

۱- مسند احمد، جلد ۶، ص ۳۸۳.

۲- مسند ابوداود طیالسی، جلد اول، ص ۱۶، صحیح بخاری، جلد اول، ص ۴۳۹، و جلد دوم، ص

روایت نیز دلیل دیگری است بر صفا و خلوص و محبت و مودت میان این نیکوسیرتان که دل‌های آنها را خداوند از آلائش دشمنی و کدورت پاک کرده است، و به خصوص تمام زندگی این مادر و دختر نمونه زندگی مادران امت محمد صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم تا روز قیامت خواهد بود.

این توضیح لازم است که علماء در تأثیر این ورد تحقیق نموده و ثابت شده است که اگر انسان در وقت خواب این تسبیح را بخواند، تمام خستگی‌های روزانه او برطرف می‌گردد.

فاطمه از رازش عایشه را مطلع می‌سازد

در اینجا روایتی را نقل می‌کنیم که مانند یک راز مخفی نزد سیده فاطمه رضی اللہ عنہا بوده، و ایشان حضرت عایشه را از آن مطلع کرده و بعداً به وسیله ایشان تمام امت از آن منقبت عظمی باخبر شدند، ماجرا این است که حضرت عایشه رضی اللہ عنہا می‌فرمایند: یک روز همه ما ازواج مطهرات در خدمت نبی اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بودیم که حضرت فاطمه رضی اللہ عنہا تشریف آوردند و طرز رفتار ایشان مانند رفتار پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم بود. حضرت رسول خدا ایشان را در پهلوی خود جای دادند و سخنانی آهسته در گوش ایشان گفتند، به طوری که حضرت فاطمه به گریه افتادند. وقتی پیامبر اکرم گریه ایشان را دیدند، دوباره سخنانی آهسته در گوش ایشان گفتند که حضرت فاطمه خندان شدند، وقتی که رسول الله از مجلس تشریف بردند من به حضرت فاطمه گفتم که حضرت رسول الله درین مجلس اختصاصاً به شما رازی را گفتند و شما گریان شدید، این چه رازی بود؟ حضرت فاطمه جواب دادند که حضرت رسول الله راضی به افشای این راز نیستند، وقتی که بنی اکرم از این دنیا رحلت نمودند، من دوباره به سیده فاطمه گفتم که شما را به آن حقوقی که بر شما دارم (یعنی حقوق مادری) قسم می‌دهم و می‌پرسم که حضرت رسول الله صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم چه چیزی را به شما گفتند، حضرت فاطمه جواب دادند که حالا می‌توانم آن را فاش کنم. قضیه از این قرار بود که در مرتبه اول به من فرمودند که جبرئیل به من خبر داده است که وفات من نزدیک است، لذا

ای فاطمه صبر داشته باشی و خوفِ خدا بهترین راهنمای تو باشد، وقتی که من این سخنان را شنیدم، همانطور که همه شما دیدید، به گریه افتادم. آن وقت رسول خدا دوباره در گوش من آهسته فرمودند: ای فاطمه تو خوشحال نیستی که در بهشت سرور همه زنان مؤمنه باشی، من از این سخنان ایشان خندان شدم و بر خوانندگان محترم روشن است که خبر این فضیلت بزرگ برای حضرت فاطمه به وسیله ام المؤمنین عائشه رضی الله عنها به امت اسلامی رسیده و این روایت را هم علمای اهل سنت و هم علمای اهل تشیع در کتاب‌های خود ذکر کرده اند، اگرچه در الفاظ روایت اختلافات اندکی دیده می‌شود، ولی اصل مضمون روایت همان است که در بالا ذکر گردید.^(۱)

نتیجه آنچه از تواریخ و مُسکّمات بینَ الفریقین ثابت می‌گردد که:

- ۱- همانطور که در زمان حیات نبی اکرم صلی الله علیه و آله بین دختر و ازواج آن حضرت رفت و آمد بوده، پس از وفات حضرت نیز این روابط ادامه داشته و این دلیل است بر محبت و مودّت میان آنها.
- ۲- همانطور که آن ملکه‌های عفت در زمان حیات پیغمبر صلی الله علیه و آله یکدیگر را عزت و احترام می‌کردند، بعد از وفات ایشان نیز همان روش را برقرار داشتند.
- ۳- حضرت عائشه آنقدر از ارزشِ رازِ نبی اکرم و فاطمه الزهراء آگاه بودند که پس از وفات سرور عالم ایشان را قسم داده و موضوع را پرسیده و آگاه شدند و این فضیلت بزرگ فاطمه رضی الله عنها را در نزد امت تا روز قیامت نشر دادند.
- ۴- در بین تمام مسلمانان فقط حضرت ام المؤمنین سیده عائشه بودند که این فضیلت را برای حضرت فاطمه بیان و تبلیغ نمودند.

۱- اُمّالی، شیخ ابوجعفر طوسی (متوفی ۴۶۰)، جلد دوم، ص ۱۴، و المناقب ابن شهر آشوب، جلد چهارم، ص ۲۵.

و خلاصه آن که در زندگی پیغمبر اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و نیز بعد از وفات آن حضرت میان این مادر و دختر روابط محکمی برقرار بوده، و دوستدار و غمخوار و همنشین یکدیگر بوده رضی اللہ عنہما.

وفات

حضرت عایشه رضی اللہ عنہا نیم قرن عالم اسلام را از انوار الهیه و أسوۃ حسنہ خویش منور کردند، و بالاخره در سنه ۵۸ هجری بیما شدند و در هفدهم رمضان المبارک سنه ۵۸ پس از نماز عشاء در سن ۶۷ سالگی دار فانی را وداع گفتند، در دوران بیماری ایشان، مردم برای عیادت می آمدند و ایشان از این مردم از ایشان مدح و ستایش کنند راضی نبودند، چنانکه وقتی عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ آمدند گفتند که نام شما از ازل ام المؤمنین بوده و شما محبوب ترین زوجه پیامبر ما هستید، و خداوند به وسیله شما تیمم را برای امت مقرر فرموده و سوره نور برای برائت شما نازل شده است، درین وقت حضرت عایشه گفتند: ای ابن عباس مرا از این تعریفها معاف دارید، کاش من معدوم می بودم. ایشان وصیت کردند که جنازه مرا در تاریکی شب بردارید و مرا در روضه اقدس دفن نکنید (برای این که در نزدیکی حضرت عمر رضی اللہ عنہ احساس حجاب نمی کردند). در تشییع جنازه و ترحیم ایشان چنان هجومی از مردم مدینه بود که در جنازه هیچکس دیده نشده بود، مردم به امامت حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ بر جنازه صدیقه کائنات نماز خواندند، و همه اصحاب کبار در مراسم نماز شرکت داشتند، و جنازه ایشان به وسیله برادرزاده ها و خواهرزاده هایشان در جنت البقیع به خاک سپرده شد.

سخنان ارزنده

- ۱- در دنیا دو چیز پسندیده است. سخن دلپذیر و دلِ سخن‌پذیر.
- ۲- عبادت یک تجارت است که دکانِ آن خلوتگاه است و سرمایه آن تقوی، و معفتِ آن بهشت است.
- ۳- برترین جهاد، فرونشاندن خشم است با داشتن قدرت انتقام.
- ۴- برای مؤمن سزاوار نیست که بخوابد، مگر آن که وصیت‌نامه اش را نوشته و زیر سرش گذاشته باشد.
- ۵- مؤذن، منادی رحمن است و آوازخوان، منادی شیطان.
- ۶- آهسته سخن گفتن مرد و زن نامحرم، شرعِ بدکاری است و پوشیدن لباس‌های نازک در حُکم برهنگی است.
- ۷- خاموشی عبادت بی‌زحمت، و هیبت بی‌سلطنت، و قلعه بدون حصار و پیروزی بدون اسلحه، و گنج حکمت‌ها و جوابِ نادان‌هاست.
- ۸- تو ای انسان در این دنیا مسافری هستی به طرفِ آخرت که آغازِ سفر تو گهواره است و پایانِ آن گور.
- ۹- آن ساختمان‌هایی که هرگز ویران نمی‌شود عدل است، و آن تلخی که آخرِ آن شیرین است صبر است، و آن شیرینی که عاقبِ آن تلخ است شهوت است.
- ۱۰- هر دَری که به روی فقرا باز نشود، به روی طبیب‌ها باز می‌شود.
- ۱۱- خداوند ده چیز را از ده شخص نمی‌پذیرد: بُخل را از مالدار، طمع را از علماء، بی‌شمی از زنان، دنیا دوستی را از پیران، سُستی و تنبلی را از جوانان، غرور را از فقیران، ظلم را از شاهان، خودپسندی را از زاهدان، ریاکاری را از عابدان و نامردی را از جنگاوران.

- ۱۲- هشت چیز از هشت چیز سیر نمی شود: چشم از دیدن، زمین از باران، زن ناپاک از مرد، عالم از علم، سائل از سؤال، حریص از جمع مال، دریا از آب، و آتش از چوب.
- ۱۳- خداوند بر سه شخص خشم می گیرد: پیرمرد زناکار، دانشمند بدکار، گدای متکبر.
- ۱۴- شایستگی زن در دو چیز است: مرد نامحرم او را نبیند، و او نیز مرد نامحرم را نبیند.
- ۱۵- از گوشه نشینی سه برکت حاصل می شود: راحت جسمانی، قوت روحانی و حفاظت ایمانی.
- ۱۶- خوش خلقی، تجارتی سودمند، و قناعت، گنج، و نداشتن گرفتاری دنیوی، آبرو، و تولک، پناه، و عقل، کشتی نجات است.
- ۱۷- «قضا» کتابی است که گفتار و کردار هر شخص در آن مکتوب است.
- ۱۸- دولت معشوقی است بی وفا، عمر همنشینی است گریز پا، که آن را دوام نیست و این را قیام.
- ۱۹- از تأدیب فرزندان دلسرد نشوید و دست برندارید، زیرا که او از چوب نخواهد مُرد، ولی از عذاب جهنم نجات خواهد یافت.
- ۲۰- ایشان در نامه ای خطاب به معاویه نوشتند: «بعد از سلام، من از حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمودند که هرکس رضایت خدا را جستجو کند و در راه رضای خدا از نارضایتی خلق نترسد، خداوند او را از نارضایتی خلق محفوظ می دارد، و هرکس که بکوشد تا مردم را خوش آید و خدا را ناخوش، خداوند آن شخص را به همان مردم وامی گذارد تا هرگونه که بخواهند با او رفتار کنند».
- ۲۱- قرآن مجید را آرام آرام تلاوت کنید، و در فهم و درک آن بکوشید و در طلب بهشت باشید.
- ۲۲- کسانی که لباس کهنه و وصله دار بپوشند در محشر از لباس خوب محروم خواهند بود.

تَمَّتْ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْمَنَّانِ

عبد العزیز خالقی

سه شنبه شب دهم ربیع الاول

مناجات

منسوب به حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه:

خُذْ بِلُطْفِكَ يَا إِلَهِي مَنْ لَهُ زَادٌ قَلِيلٌ
مُفْلِسٌ بِالصَّدَقِ يَأْتِي عِنْدَ بَابِكَ يَا جَلِيلٌ

دستگیری کن با لطف خود ای خدای من کسی را که توشه اندک دارد
مُفلسی است که از روی راستی به درگاه تو آمده، ای بزرگوار

ذنبه ذنب عظیم فاغفر الذنب العظيم

إِنَّهُ شَخْصٌ مَذْنُبٌ عَبْدٌ ذَلِيلٌ

گناه او گناه بزرگی است پس بیامرزش گناه بزرگ را
زیرا که او شخصی گناهکار و بنده ای خاکسار است

منه عصيان ونسيان وسهو بعد سهو

منك إحسان وفضل بعد إعطاء الجزيل

از او عصیان و فراموشی و غفلت پس از غفلت است

از تو نیکی است و فضل پس از بخشش بسیار

طال يا رب ذنوبي مثل رمل لا تعد

فاعف عني كل ذنب فاصفح الصفح الجميل

زیاد شد گناهان من ای خدای من مانند ریگ های بیشمار

پس عفو کن همه گناهان را و ببخش بخششی نیکو

قل لنار ابردي يا رب في حقي كما

قلت قل يا نار كوني أنت في حق الخليل

بگو به آتش سرد شو ای خدا در باره من همانطور که

گفتی بگو ای آتش باش تو در مورد ابراهیم خلیل
 عافني من كل داء واقض عني حاجتي
 إن لي قلبا سقيما أنت من يشفي العليل
 شفا ده مرا از همه بیماری‌ها و حاجات مرا قضا کن
 زیرا که مرا قلبی بیمار است و تو شفادهنده بیمار هستی
 أنت شافي أنت كافي في مهمات الأمور
 أنت حسبي أنت ربي أنت لي نعم الوكيل
 تو شفادهنده هستی، تو کفایت‌کننده هستی در کارهای مهم
 تو مرا کافی هستی تو پروردگار من هستی و تو بهترین وکیل من هستی
 رب هب لي كنز فضل أنت وهاب كريم
 أعطني ما في ضميري دلني خير الدليل
 ای خدا ببخش به من گنجِ فضیلتی، تو بخشنده بزرگوار هستی
 ببخش به من هرچه در دل من است و راهنمایی کن مرا بهترین راهنمایی
 كيف حالي يا إلهي ليس لي خير العمل
 سوء أعمالي كثير زاد طاعاتي قليل
 چگونه است حال من ای خدای من، نیست مرا کاری نیک
 کارهای بد من زیاد است و ذخیره طاعات من کم است
 هب لنا ملكاً كبيراً مما نخاف
 ربنا إذ أنت قاض والمناذي جبريل
 ببخش ما را مَلَكِ بزرگی، نجات ده ما را از آنچه می‌ترسم
 ای خدای ما هنگامی که تو قاضی هستی و منادی جبرئیل است
 أَيْنَ موسى أَيْنَ عيسى أَيْنَ يحيى أَيْنَ نوح
 أنت يا صديق عاص تب إلى المولى الجليل

کجا است موسی، کجاست عیسی، کجاست یحیی، کجاست نوح
تو ای صدیق گناهکار هستی توبه کن به خدای بزرگ

***

فهرست منابع

- ۱- الاستيعاب في معرفة الأصحاب، ابن عبد البر، المطبوع بهامش الإصابة، بيروت: دار صادر.
- ۲- أمالي. ابو جعفر محمد بن حسن طوسي، عراق: نجف.
- ۳- البداية والنهاية، للحافظ ابن كثير، قاهره: دار الحديث، ١٤١٣ هـ ق.
- ۴- تاريخ الأمم والملوك، الإمام ابو جعفر محمد بن جرير طبري، بيروت: دار القلم.
- ۵- تاريخ ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد بن خلدون، ترجمه عبدالمحمد آيتي، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ١٣٧٥.
- ۶- جامع مسانيد الإمام الأعظم - چاپ دائرة المعارف دکن.
- ۷- حلية الأولياء، لأبي نعيم احمد بن عبدالله اصفهاني، بيروت: دارالكتاب العربي، ١٣٧٨.
- ۸- سنن نسائي احمد بن شبيب، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
- ۹- سنن أبي داود، امام أبي داود سليمان بن اشعث، دار إحياء السنة النبوية.
- ۱۰- سيمای علی ﷺ از منظر اهل سنت، محمد برفی، تهران: ناشر مؤلف، ١٣٨٠.
- ۱۱- صحيح بخارى، امام بخارى محمد بن اسماعيل، بيروت: دار إحياء التراث العربي.
- ۱۲- صحيح مسلم، ابوالحسن مسلم بن حجاج نيشابورى: عيسى الحلبي، ١٣٧٤.
- ۱۳- فضائل الصحابة، احمد بن حنبل، بيروت: مؤسسة الرسالة، ١٤٠٢ هـ ق.
- ۱۴- فتح الباري، ابن حجر عسقلاني (٧٧٣-٨٥٢) السلفية بالقاهرة.
- ۱۵- قرآن كريم، ترجمه مسعود انصارى، تهران: نشر فرزاد، ١٣٧٧.
- ۱۶- كنز العمال، منتقى هندی، بيروت: موسسه الرساله، ١٣٩٩ هـ ق.
- ۱۷- المسند، الإمام احمد بن حنبل، بيروت: دارالفكر للطباعة، ١٤١٤ هـ ق.
- ۱۸- المستدرک - للحاكم نيشابورى، حلب: المطبوعات الإسلامية.

۱۹- المناقب ابن شهر آشوب، قم: انتشارات علامہ.

۲۰- مسند الإمام أبو حنيفة، چاپ حلب.

۲۱- منهاج السنة النبوية، ابن تیمیہ، أحمد بن عبدالحلیم، الأمیریة، بولاق ۱۳۲۱.